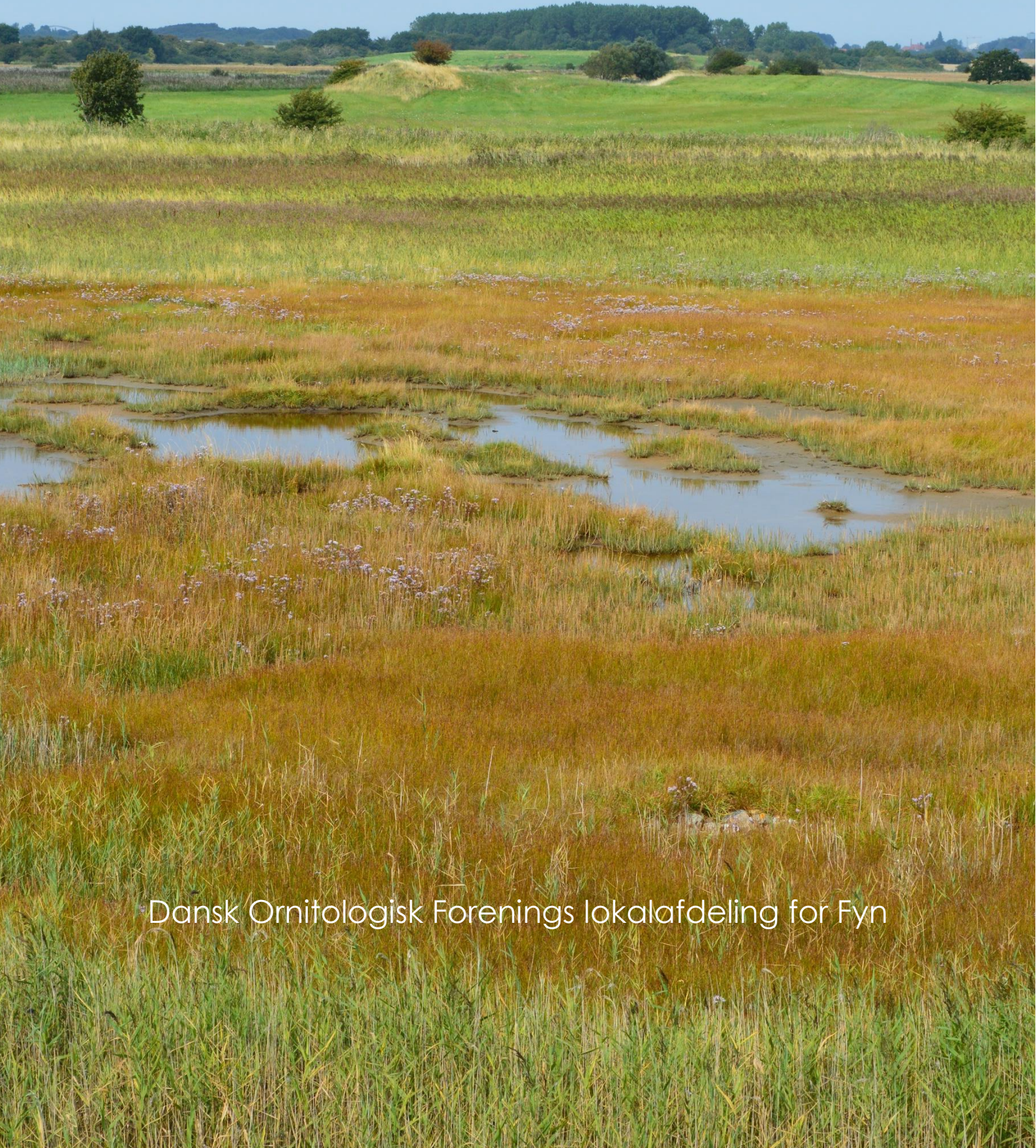

Mere natur til Fyn

fynboer og fynsk fugleliv

Inspirationskatalog til Den Danske Naturfond

Dansk Ornitologisk Forenings lokalafdeling for Fyn

Mere natur til Fyn

fynboer og fynsk fugleliv

Inspirationskatalog til Den Danske Naturfond

Dansk Ornitologisk Forenings lokalafdeling for Fyn

Kolofon:

Udarbejdet af Naturpolitisk Udvalg, DOF-Fyn

Niels Andersen

Kurt Due Johansen

Steen Lauritsen

Henrik Mørup-Petersen og

Børge Langkilde Rasmussen

Dansk Ornitologisk Forenings lokalafdeling for Fyn

2015

Forside: Parti fra Henninge Nor. Foto: Niels Andersen.

Bagsidefotos: Øverste række. Musvåge. Foto: Steen Lauritsen, Knopsvane. Foto: Steen Lauritsen og Mosehornugle. Foto: Erhardt Ecklon.

2. række. Rød Glente. Foto: Erik Thomsen, Skarv. Foto: Tom Willestofte og Dobbeltbekkasin. Foto: Finn Skov.

Nederst: Ørnens dag i februar, henholdsvis fra Brændegård Sø (2011) og Odense Fjord (2015).

Foto: Børge Langkilde Rasmussen.

ISBN 978-87-993841-1-2

Tryk:

Filipsen Grafisk Produktion aps

Kolding

Indhold

Forord	6
Katalog	8
Lokalitetsoversigt	9
Indledning	10
Fuglene er udgangspunktet (sammenfatning)	10
Der mangler natur på Fyn	11
Sådan ser vi på naturen og fuglene: Her brænder det på	11
Virkemidlerne	12
1. Naturgenopretning	12
2. Pleje af naturområder	14
3. Naturtilpasset drift af skove	16
Generelle forhold	18
Nytter det? Virker det?	19
De 20 prioriterede forslag	20
1. Lindelse Nor	22
2. Odense Fjord	26
3. Skove og søer ved Korinth	34
4. Nr. Nærå Strand med omgivelser	40
5. Siø	45
6. Gråsten Nor	51
7. Lokaliteter på Vestfyn	55
8. Skove ved Ravnholt	59
9. Helnæsbugten og omgivelser	62
10. Lillestrand og Fyns Hoved	66
11. Det Sydfynske Øhav	70
12. Tranekærområdet	74
13. Holckenhavn/Nyborg Fjord	76
14. Kerteminde Fjord og Kertinge Nor	80
15. Skove og moser på Sydøstfyn	84
16. Moser og skove fra Søby til Køllenbjerg	89
17. Bjørnemose	92
18. Ringe Mose, Kærsing Grave og Lisbjerg Mose	95
19. Dyred Banke til Hesbjerg	97
20. Områder på Vestærø	100

Forord

Med oprettelsen af Den Danske Naturfond blev der skabt et grundlag for at bringe ekstra styrke ind i kampen om at forbedre biodiversiteten og naturens tilstand i Danmark. Der bliver med rette stillet store forventninger til fondens virke til gavn for naturen. Opgaven, der forestår, er enorm – naturarealer opdyrkes, andelen af truede arter i Danmark er høj og talrige opgørelser viser tilbagegang i fuglebestandene også blandt de mest almindelige arter osv.

Dansk Ornitologisk Forenings lokalafdeling for Fyn giver her sit bidrag til det store arbejde, der forestår med at udvælge potentielle naturområder, som Den Danske Naturfond skal i gang med at forbedre. Med fokus på fuglene og deres levevilkår fremlægges her 20 konkrete og prioriterede forslag til hvilke fynske områder, der bør indgå i Den Danske Naturfonds overvejelser med at udvælge og prioritere projekterne. De 20 områder er i dag nødlidende på grund af fortidens manglende opmærksomhed og vilje eller evne til at sikre biodiversiteten og de naturlige forhold på stederne. Afvanding, opdyrkning, manglende naturpleje og skovenes drift er nogle af de mange faktorer, som har været og stadig er medvirkende til, at den danske natur er fragmenteret, forarmet, artsfattig og sårbar.

Fuglene er gode indikatorer for naturtilstanden, idet de er meget synlige, de flytter hurtigt fra områder, hvor levevilkårene forringes samtidig med, at de spontant vil indfinde sig i nyetablerede områder, såfremt forholdene er egnede. Det sidste er naturgenopretningerne af Filsø og ved Gyldensteen to fremragende eksempler på. Samtidig er fuglene den bedst dokumenterede dyregruppe herhjemme bl.a. gennem Dansk Ornitologisk Forenings optællinger.

Naturen skal opleves, nydes og erkendes – først herefter vil den enkelte vide og føle, at det er nødvendigt at bevare og forbedre biodiversiteten og naturen som helhed. Forslagene i dette katalog lægger derfor op til, at der skabes øgede muligheder for at komme ud i naturen. Forfatterne til dette katalog har selv gennem de seneste 50 år været ude i hver en afkrog af den fynske natur og har herigennem fulgt udviklingen og set det store behov, der er opstået for at vende udviklingen for den trængte fynske natur.

Vi håber, at dette katalog vil blive positivt modtaget i Den Danske Naturfond, og at det vil medvirke til, at fonden igangsætter en række projekter i det fynske område til gavn og glæde for naturen, befolkningen og ikke mindst de fugle, som har så stort behov for bedre levevilkår.

August 2015

Egon Østergaard
Formand, Dansk Ornitologisk Forening

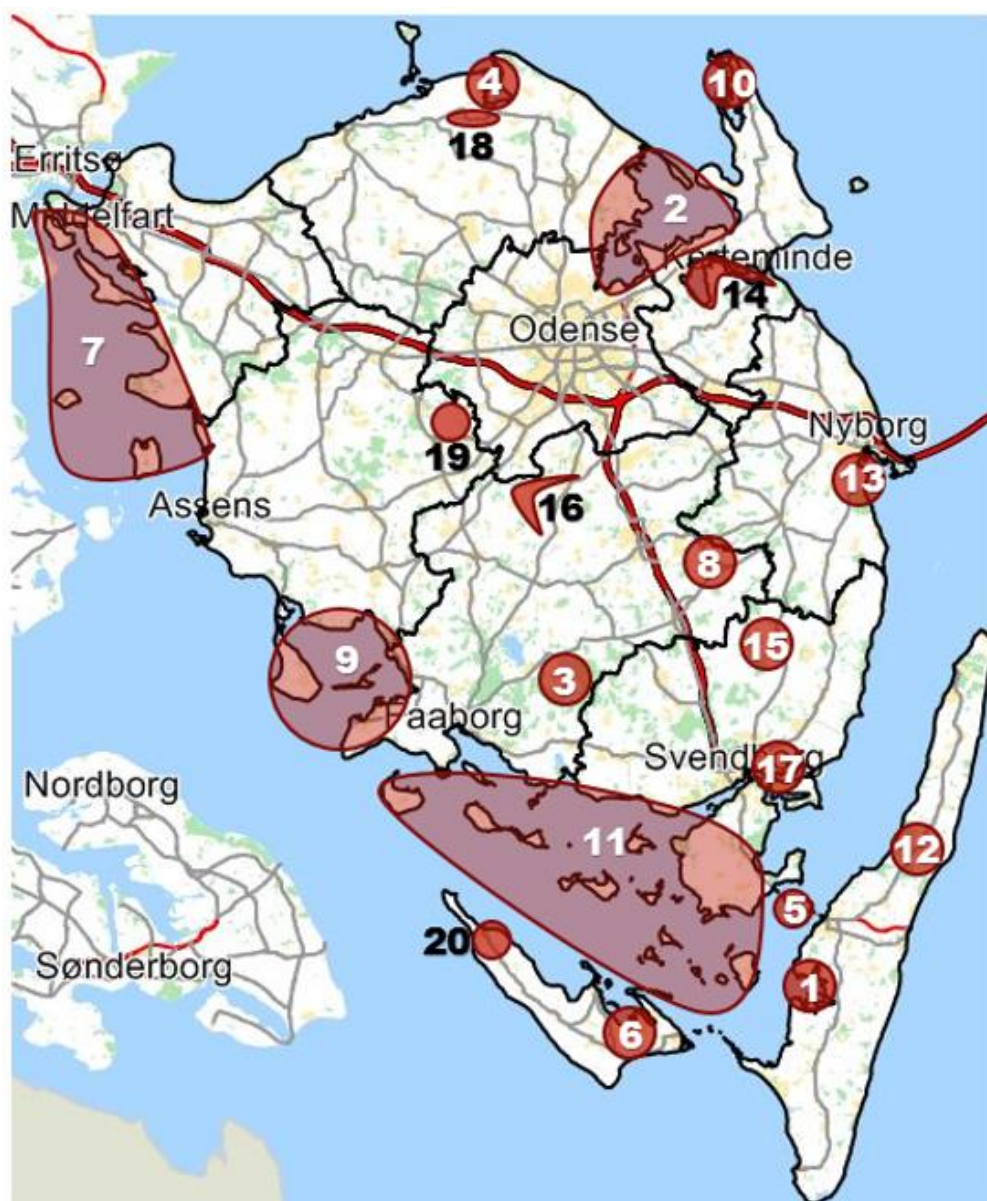
Henrik Kalckar Hansen
Formand, Dansk Ornitologisk
Forenings lokalafdeling for Fyn

Katalog

DOF-Fyns 20 prioriterede forslag til Den Danske Naturfond

Ud fra et ønske om mere natur til Fyn, fynboerne og fynsk fugleliv, har vi udarbejdet en prioriteret liste over 20 fynske områder, hvor Den Danske Naturfond kan gå ind og gøre en betydningsfuld forskel.

Områderne er udvalgt, så naturgenopretning, naturpleje og naturtilpasset drift af skove tilgodeses, ligesom der er taget hensyn til artsdiversitet, sammenbinding af natur samt bynær placering med rekreativt potentiale.

Det fynske område med de 20 prioriterede forslag til mere natur. Forslagene behandles enkeltvis fra side 22.

Lokalitetsoversigt

Her følger en oversigt over de 20 prioriterede naturområder

1. Lindelse Nor
2. Odense Fjord
3. Skove og søer ved Korinth
4. Nr. Nærå Strand med omgivelser
5. Siø
6. Gråsten Nor
7. Lokaliteter på Vestfyn
8. Skove ved Ravnholt
9. Helnæsbugten og omgivelser
10. Lillestrand og Fyns Hoved
11. Det Sydfynske Øhav
12. Tranekærområdet
13. Holckenhavn/Nyborg Fjord
14. Kerteminde Fjord og Kertinge Nor
15. Skove og moser på Sydøstfyn
16. Moser og skove fra Søby til Køllenbjerg
17. Bjørnemose
18. Ringe Mose, Kærings Grave og Lisbjerg Mose
19. Dyred Banke til Hesbjerg
20. Områder på Vestærø

Disse 20 områder bliver et efter et behandlet fra side 22 således, at de 5 øverst prioriterede får den mest udførlige beskrivelse, mens de øvrige 15 områder bliver beskrevet knap så omfattende. Dog følger alle beskrivelser samme skabelon.

I alle beskrivelserne af de 20 naturområder, har vi fulgt den samme disposition:

- **Overordnet beskrivelse.**
- **Kort over området hvor enkeltlokaliteterne er markeret**
- **Enkeltlokaliteterne i prioriteret rækkefølge (hvis området rummer mere end blot en enkelt lokalitet)**
- **Hvad skal der gøres?**
- **Friluftsliv**

Indledning.

Fuglene er udgangspunktet (sammenfatning)

Naturpolitisk Udvalg under Dansk Ornitologisk Forenings (DOF) lokalafdeling for Fyn har valgt at bidrage til forbedrede forhold i naturen ved at udarbejde dette katalog. Vi håber at kunne inspirere Den Danske Naturfond til at bruge ressourcer på at skabe bedre natur. For os er fuglene udgangspunktet. Vi så gerne, at man gjorde en helhjertet indsats for at fastholde, forbedre og udbygge fuglenes levemuligheder. En indsats, der skaber forbedrede forhold for fuglene, vil uvægerligt også være en indsats til gavn for hele den øvrige natur. Erfaringen viser, at når fuglene har det godt, så er det tegn på en natur i balance. Fuglene er derfor gode som synlige indikatorer på høj naturværdi. Vi har med dette inspirationskatalog valgt at gøre opmærksom på en indsats, der især kan hjælpe de sårbare og pressede fuglegrupper, fx vadefugle, terner og specialiserede skovfugle. Det sker med en udvælgelse af lokaliteter, der netop bedrer forholdene ved en målrettet indsats indenfor henholdsvis **naturgenopretning, naturpleje og naturtilpasset drift af skov**. Det er her vi ser mulighederne for at rette op på den udvikling, der har fattiggjort naturen med mistede våde områder, tilgroning af lysåben natur og produktionsoptimeringen af driftsjord. Allerhelst havde vi også bragt strukturændringernes negative betydning for landbrugslandets plante- og dyreliv i spil, men vi forstår, at det er udenfor Den Danske Naturfonds område, da man henviser til, at det må landdistriksprogrammet tage sig af.

Vores udvalg har altså valgt at udarbejde nærværende katalog for at inspirere og påvirke den nydannede Den Danske Naturfond til at foretage positive tiltag for at bringe naturen i balance og højne værdien for fuglelivet. Et fugleliv, som bereder mange mennesker stor glæde og som er højt værdsat som daglig adspredelse og udflugtsmål.

Vi præsenterer således dette katalog på 20 naturområder på Fyn med et stort naturpotentiale, eller områder med gode muligheder for at forbedre den eksisterende natur til glæde for både fugle og mennesker. Det er vigtigt at fremhæve, at **kataloget er prioriteret**, således, at de 20 udvalgte områder præsenteres i rækkefølge alt efter, hvor stor betydning forslagernes realisering vil forventes at få for fuglene. Og dermed også den øvrige natur. Vores udgangspunkt i de mange forslag til naturforbedringer har samtidig været at koble natur og mennesker sammen, således at befolkningen får forbedrede muligheder for naturoplevelser og viden om natursammenhænge.

Danmarks flotteste fugl er Isfuglen, fotograferet ved et fynsk vandløb. Et glimt af denne smukke fugl, kan give en oplevelse for livet. Foto: Erik Thomsen.

Der mangler natur på Fyn

Fyn er i forvejen underrepræsenteret med natur, hvad der fremgår af nedenstående skematisk opstilling af arealanvendelsen på Fyn og i Danmark som helhed. Det ses, at § 3 naturen på Fyn kun udgør 6,2 % af arealet, mens det for hele landet er 9,2 %. Vi har altså i gennemsnit 1/3 mindre natur end resten af landet har. Tilsvarende er skovenes arealandel lavere på Fyn end gennemsnittet for Danmark som helhed. Der er således plads til forbedringer, eller sagt på en anden måde, så kan det være berettiget at tildele Fyn ekstra opmærksomhed og velvilje når Den Danske Naturfond påbegynder sit arbejde med at skaffe mere natur. Derfor dette inspirationskatalog.

Tabel over arealanvendelsen på Fyn og i hele Danmark.

	Fyn	%	Danmark	%
Areal i alt	731.030 ha			
Hav	382.926 ha			
Land	354.440 ha		4.291.570 ha	
Agerland	222.234 ha	63 %	2.644.134 ha	61 %
Skov	35.000 ha	10 %	550.000 ha	12 %
§ 3- natur samlet:	21.424 ha	6,2 %	396.430 ha	9,2 %
Mose	6.663 ha	1,9 %	101.700 ha	2,1 %
Fersk eng	5.468 ha	1,6 %	103.400 ha	2,4 %
Søer og vandhuller	2.816 ha	0,8 %	74.200 ha	1,3 %
Strandeng	4.671 ha	1,3 %	38.780 ha	0,9 %
Overdrev	1.716 ha	0,5 %	25.850 ha	0,6 %
Hede	90 ha	0,0 %	98.600 ha	1,9 %
Bebygget				17 %
Kystlinje i km	1.100 km		6.500 km	
Vandløb i km	2.059 km		65.000 km	

Sådan ser vi på naturen og fuglene: Her brænder det på

Som nævnt, så betragter vi fuglene som gode indikatorer på en sund natur. Vi mener, at naturen hver gang har betalt prisen for den såkaldte samfundsudvikling. Det har medført, at naturen i dag er blevet for fragmenteret. Dermed er naturområderne ikke længere så robuste og mange bestande af sårbare fuglearter er pressede i bund. Det er således en tendens, at der bliver mere udfoldelsesrum for generalisterne i naturen (de almindelige bliver mere almindelige), mens den mere specielle natur får stadig dårligere forhold (de sårbare og sjældne arter bliver stadig sjældnere). Denne udvikling må bremses op og ændres.

Der er især tre forhold, der kræver øget bevågenhed:

- **Naturgenopretning**
- **Pleje af naturområder**
- **Skovenes drift**

Disse tre forhold, beskrives lidt mere indgående nedenfor, da de samtidig har betydet meget for indholdet og prioriteringen i vores inspirationskatalog over de 20 naturområder,

som vi håber Den Danske Naturfond aktivt vil inddrage i det kommende arbejde med forbedringer af den danske natur. Med en helhjertet indsats vil levedmulighederne for pressede og nye fuglearter kunne fastholdes, forbedres og udbygges. En indsats, der især vil komme vadefugle, terner og specialiserede skovfuglearter til gode.

Virkemidlerne

1. Naturgenopretning

Vi har mistet meget natur til afvandingsprojekter, inddigning, vandløbsudretning, dræning og opdyrkning. Siden 1750 er der fx tørlagt omkring 230 søer større end 10 ha i Danmark. For ca. 40 år siden opstod derfor ideen om naturgenopretning, og i 1973 blev den udtørrede Tofte Sø i Lille Vildmose sat under vand igen som den første. Siden er der kommet 80 nye søer til, hvilket svarer til ca. to om året. Så med det nuværende tempo, vil status quo først være genoprettet i år 2090, altså om 75 år. Det har hverken vi eller fuglene tid til at vente på.

Et godt eksempel på naturgenopretning fra det fynske område er Søen ved Valdemars Slot. Genoprettet 2005. Foto: Niels Andersen

Med Vandmiljøplan II og Grøn Vækst er der etableret vådområder med det primære formål at tilbageholde kvælstof fra vandmiljøet og havet. Det er ofte muligt ved et fuglevenligt design af vådområder og især ved etablering af rævesikre øer i søerne at skabe forhold, der tiltrækker og forøger bestanden af fugle, som ellers er pressede eller direkte truede. Det giver også mening at målrette naturgenopretningsindsatsen mod

områder, der fx gennem inddigning, afvanding, tørlægning og opdyrkning i dag har mistet deres værdi for fuglene. Det er især kyst- og vandfuglene, der har betalt prisen, men også den stadige uddybning af afløbskanaler i skovene har været til skade for fuglene. Der er som nævnt et stort efterslæb og dermed et stort behov for få genskabt tidligere tiders våde natur: "The wetter, the better". At få den naturlige hydrologi reableret, kan samtidig også være et klimaværn mod stadig stigende regnmængder, og så kan naturen ovenikøbet profitere heraf. Der skal gennemtænkte løsninger til fx etablering af 1) fladvand med gradvis overgang fra land til vand 2) lang kystlinje med vige og bugter, 3) kunstige øer og 4) færdsels- og jagtreguleringer, så fuglene kan få fred.

Der er i de seneste år med vandmiljøplaner etableret vådområder alene med det formål at reducere udledning af næringsstoffer til vandmiljøet. Denne fokus på effektiv kvælstoffjernelse har derved udelukket naturgenopretning af flere områder med et stort naturpotentiale på grund af fx en for ringe tilførsel af kvælstof.

Nogle af lokaliteterne i dette katalog er valgt ud fra potentialet ved naturgenopretning og pleje, og der anvises muligheder for at binde eksisterende og genoprettede mindre områder sammen til større enheder. Ofte vil sådanne projekter med naturgenopretning som primært mål endvidere få den sekundære effekt, at kvælstofflørselen til vandmiljøet reduceres.

Her ses arbejde med at genoprette gode forhold for kystfugle på Siø i februar 2014. Området ligger indenfor den såkaldte Natura 2000 beskyttelse, hvor arter, der kan have udgjort selve udpegningsgrundlaget, kan være forsvundet i mellemtiden. Derfor må der handles! Foto: Erhardt Ecklon.

2. Pleje af naturområder

Lysåbne arealer som overdrev, enge og nogle moser har brug for at blive plejet for ikke at gro til med krat og buske. Områderne har udviklet sig til den natur de er i dag, fordi de igennem mange hundrede år er blevet brugt til drift i form af græsning og høslæt. Denne form for naturområder vil derfor forandre sig, hvis plejen stopper. Det er derfor vigtigt, at de lysåbne arealer plejes, så de ikke forsvinder.

For år tilbage må billedet i denne mose have været helt anderledes, dengang vekslede krat, rørbræmmer, vandflader og enge i en mosaik. Det var fuglerigt med stor variation. Tidligere tiders afgræsning sikrede lysåbne tilstande på engene, nu står hegnsplæene ensomme tilbage uden formål. Lad os få engene tilbage! Foto: Niels Andersen

Naturpleje sikrer altså, at de lysåbne naturtyper bevares, og at de dyr og planter, der hører hjemme i disse områder fortsat kan leve der. Med andre ord sikrer naturpleje et mangfoldigt dyre- og planteliv, så bioversiteten bevares.

Naturplejen bliver stadig mere aktuel, idet mange ellers gode områder i disse år gror til i noget, der kan betegnes som slumnatur. Det skyldes kvælstofbelastningen, der enten stammer fra vandmiljøet eller den direkte kvælstofdeposition, som gennem nedfald fra luften rammer bredt, og i naturområder langt overstiger tålegrænsen. Driften af det åbne land spiller med, da eng- og overdrevsarealer ekstensiveres, mens driften på dyrkningsjorden modsvarende intensiveres, så naturen levnes stadig mindre plads og det, der er tilbage, kommer under stadig stigende pres.

Karlsmosen ved Egeskov blev naturgenoprettet i 2001, desværre blev det ikke fulgt op af effektiv naturpleje. 90 % af omgivelserne er ved at gro til. De resterende blot 10 % bliver i dag afgræsset, men som det ses på billedet, er afgræsningen med kreaturer utilstrækkelig, så der alligevel sker en tilgroning. Foto: Niels Andersen.

Vilkårene for den eksisterende natur ensrettes, så diversiteten forringes. Mange af de arealer, der i dag trænger til effektiv naturpleje, er arealer, der har været naturgenoprettet, men som ikke har fået naturpleje ind som driftsforudsætning, og som derfor igen forfalder til en slags naturslum.

Pleje af naturen vil typisk foretages med afgræsning, men også høslæt kan anvendes. Det siger sig selv, at høslæt med maskinkraft først sættes i værk efter at fuglene har overstået deres yngleforløb, dvs fra 1. august.

Naturpleje er således naturnære driftsformer, der har til formål at bevare eller forbedre naturtypers biologiske mangfoldighed og naturnæssige værdi. Ved naturnære driftsformer forstås her drift uden anvendelse af gødskning, tilskudsfodring, omlægning og sprøjtning.

Det kan være nyttigt her, hvor vi så ofte i kataloget peger på naturpleje at skelne mellem førstegangspenje og vedligeholdende pleje. Førstegangspenje er et engangsindgreb, som gennemføres ved at iværksætte pleje på arealer, der har ligget i længere tid uden drift. Det vil ofte være tilfældet i katalogets prioriterede områder. Vedligeholdende pleje er den drift, der herefter skal udføres for at bevare den ønskede tilstand.

Der er stigende erkendelse af, at naturplejen er vigtig af hensyn til at bevare de lysåbne forhold, der er essentielle for planter, insekter og fugle. Foto: Niels Andersen

3. Naturlilpasset drift af skove

Omkring halvdelen af samtlige, naturligt forekommende arter af træer, buske og urter i Danmark er knyttet til skov. Dertil kommer alle de arter, der er tilknyttet skovens åbne levesteder. Skoven er for en lang række øvrige organismer som planter, svampe, mosser, laver og insekter, simpelthen det vigtigste økosystem. Skoven er det økosystem, hvor der lever flest truede arter – rødlistede arter!

Skoven er samtidig et af de vigtigste levesteder for fugle. Både almindelige og sjældnere småfugle samt mere ualmindelige fugle som svaleklire og mange rovfugle som spurvehøg, Duehøg, Musvåge, Rød Glente og Hvepsevåge.

Problemet med vore fynske skove set med fugleøjne er, at skovene drives som man driver en hvedemark, bare i forlænget omdrift. Der grøftes og afgrøden høstes ofte på én gang, når den er moden, idet man foretager en fældning af træerne i ét hug - en fladehugst. De er oftest ensaldrende og af samme slags inden for de enkelte såkaldte "afdelinger" – bøg for sig, gran for sig og ahorn for sig. Og frem for alt, så mangler der gamle hullede træer og der mangler døde træer, liggende og stående dødt ved (højstubble). Det anslås, at 1/3 af alle skovens dyr, svampe og planter er knyttet til træer i forfald og til dødt ved under nedbrydning. Skovdyrkerne fælder træerne i deres ungdom, og det træ, der ikke slæbes ud af skoven som gavntre, bliver fjernet til flisning eller pejsebrænde. Samtidig bliver

skadede træer typisk fældet, inden de når at udvikle sig til egnede levesteder for skovens arter.

Alt i alt er vore fynske skove, set med fugleøjne, alt for velplejede, velordnede, ensartede og tørre i bunden.

Gammel naturskov er den fuglerigeste skovbiotop både hvad angår arts- og individtæthed. En sammenligning af yngletætheden i danske naturskove og tilsvarende løvskove med forstlig drift gav 12-17 fuglepar pr ha i gammel urørt skov mod kun ca. 1/3 af dette antal i gammel dyrket skov. Antallet af hulrugende arter var to-tre gange større i den urørte skov end i den dyrkede. En klar indikation på, at der mangler redehuller i dyrket skov.

Faktisk er en af de mest afgørende faktorer for fuglebestandenes størrelse i skov mængden af gamle træer, især store, svækkede træer og døde træer med dødt og frønnet ved, naturlige hulheder og barksprækker. Her er der masser af insektlarver, barkbiller m.m. som kan tiltrække fuglene og samtidig give gode muligheder for at finde redehuller.

I denne skov indgår flere af de del-elementer som er vigtige for fuglene i en skov. Bl.a. veterantræer, stående dødt ved og liggende dødt ved. I skoven er der f.eks. mange hulrugende fugle. Foto: Kurt Due Johansen.

Der er således et stort behov for en 2-delning af vore skove: 1) at der i **alle skove** fremtidig bliver **delområder**, som biologisk set bliver mere rige set med fugleøjne, se nedenfor. Og at der 2) bliver udvalgt **hele skove**, som helliges naturen.

Den valgte driftsform af skovene er altafgørende for naturindholdet. Jo mere driftsformen er fokuseret på at bevare høj naturværdi i skoven, jo bedre forhold vil der skabes for skovens fugle.

Vi foreslår ved en lang række skove eller delområder i skoven, at der anvendes naturnær drift eller eventuelt, for mindre områder, oprettes urørt skov. Anvendelsen af begrebet naturnær drift knytter sig her til følgende forhold:

- Ved skovning anvendes kun plukhugst (renafdrift eller fladehugst anvendes kun ved omlægning af nåleskov til løvskov)
- Et antal gamle træer (gerne 5-10) pr. ha. bevares til naturlig, biologisk død
- Andelen af dødt ved skal være høj (mindst være 25 m³ pr ha, det være sig både stående træer, højstubble og liggende stammer i skovbunden)
- Der skabes/bevares tilstrækkelig med lysåbne partier i skoven og langs skovvejene
- Der bevares eller genskabes naturlig hydrologi i skoven, fx gennem tilkastning af grøfter
- De såkaldte veterantræer eller evighedstræer skånes
- Selvforyngelse og naturligt hjemmehørende arter fremmes
- Lysninger i skoven plejes ved afgræsning eller høslæt (materialet fjernes efter slåning)

Der er en række årsager til, at vi vægter skovene højt i dette katalog og forventer, at Den Danske Naturfond ligeledes vil have fokus på at forbedre naturen i skovene. Skovene er:

- Den naturtype, hvor biodiversiteten potentielt er størst, da plante- og dyrelivet har haft lang tid til at tilpasse sig en tilværelse i skovene, som jo er den oprindelige naturtype herhjemme.
- En naturtype, hvor naturværdierne generelt har en kun meget lav grad af beskyttelse i forvejen.
- En naturtype, hvor der stadig er intakte naturværdier, der kan reddes, men produktionsoptimeringen æder sig i disse år ind på skovdriften med foruroligende hast, fx gennem øget flishugning.
- En naturtype, hvor kontinuiteten over en meget lang tidshorizont er vigtig for økosystemet og hvor driften med korte tidsintervaller bryder denne kontinuitet.
- En naturtype, hvor fragmenteringen i mange mindre områder er så udtalt, at en sammenbinding giver store fordele.
- En naturtype, hvor dødt ved, som er hjemsted for så mange arter (alene 100 arter fra rødlisten) i kommercielt drevne skove forekommer i forsvindende lille omfang, fra næsten 0 m³, dog gennemsnitligt 4,7 m³ sat overfor 74 - 168 m³ pr ha i naturlige skove under danske forhold.

Generelle forhold

Udvælgelsen og prioriteringen af de 20 områder i vores katalog er beskrevet ovenfor, og afsluttende vil vi pointere, at vi ved udvælgelsen har været bevidste om at opfylde følgende 3 kriterier, som Den Danske Naturfond vægter i sit kommissorium:

- Der er potentiale til, at områderne vil skabe mere plads til naturen og sikre bedre sammenhæng mellem de enkelte delelementer.
- Som udgangspunkt ved forbedringer i de 20 områder styrkes indsatsen for de vilde dyr og planter. Vi har især vægtet fuglene.
- Flere af områderne er bevidst valgt på grund af bynær beliggenhed. Publikums oplevelser for fællesskab, natur og friluftsliv kan derved bedres.

De 20 forslag i dette katalog sigter mod at skabe mere og bedre natur, hvor det er naturen som har størst prioritet. Den optimale naturværdi vil kun kunne opnås, hvis andre interesser afpasses efter naturens - og herunder fuglenes - krav. Anvendelse af og indgreb i naturområderne skal således afvejes i forhold til den skadelige påvirkning, det kan medføre. Vi lægger - ligesom Den Danske Naturfond - vægt på, at de nye naturområder også skal kunne bidrage til oplevelser af og forståelse for naturen og dens sammenhænge. Planlægningen af de nye naturområder må derfor sikre, at nogle former for fritidsinteresser reguleres eller forbydes i områderne, hvis disse fritidsinteresser vil skade naturen i området eller væsentligt begrænse andres muligheder for naturoplevelser. Vi henstiller derfor til, at man i de nye naturområder i forbindelse med planlægningen af disse, hvor det er nødvendigt, sikrer en opdeling af områderne, således at stærkt forstyrrende fritidsinteresser - jagt, mountainbikekørsel, surfing m.m. - kun kan finde sted i særligt udvalgte områder. Specielt ser vi gerne, at de naturområder, der skabes af hensyn til forbedring af levevilkårene for rastende trækfugle også bliver jagtfrie områder. Kun uden jagt vil fuglene få maksimalt udbytte af de nye områder, og samtidig skaber et jagtforbud langt bedre muligheder for at opleve disse fugle.

Naturens tilstand i landbrugslandet er nærmest så dårlig, som tænkes kan, og der er ingen tvivl om, at vi for fuglenes vedkommende her har at gøre med de mest pressede bestande. De arter, der tidligere var blandt landets mest almindelige, er nu stærkt under pres. **Samlet set er landbrugslandets fugle i perioden 1976-2013 gået tilbage med 41 %.** Tilbagegangen har været særlig markant indenfor det seneste tiår (21 %).

I vores prioriterede katalog over forslag til mere natur på Fyn er landbrugsarealerne imidlertid næsten udeladt (se dog prioritet nr. 5 Siø). Det sker i erkendelse af, at midlerne til sikring af naturen i landbrugslandet må ske gennem Landdistriktsprogrammet med en øget modulering af midlerne i grundbetalingen fra søjle I til søjle II (op til 15 %) og vi er således enige med Den Danske Naturfonds overvejelser på dette område.

Bemærk endelig, at flere rigtig gode fynske naturområder er udeladt. Det gælder fx Svanninge Bjerge, Sydlangeland, Bøjden Nor og Gyldensteen, der alle i forvejen enten er i stats- eller fondseje. Udeladelsen er sket ud fra det synspunkt, at disse områder allerede i dag er i "god gænge" og derfor ikke i så høj grad appellerer til Den Danske Naturfonds bevågenhed.

Nytter det? Virker det?

Det kan man kun besvare positivt og med overbevisning: ja! Det fremgår med al mulig tydelighed på vores daglige færd i felten. Vi opsøger jo gerne alle de naturgenoprettede lokaliteter og henter vores ornitologiske oplevelser der. DOF-basen fyldes dagligt over rapporter med iagttagelser fra disse områder, de er blevet kronjuvelerne derude.

Vi er ikke ene om denne overbevisning. I "Danmark dejligst. 100 fredninger (Life Publishing 2011)" hedder det under Tryggelev Nor: »"Nytter det overhovedet?" spørger skeptikerne indimellem, når det handler om fredninger og naturgenopretninger. Og så er der heldigvis steder som Tryggelev Nor og naboerne Nørreballe Nor og Salme Nor på Langeland at henvise til. Et nor er et gammelt ord for et snævert farvand.

Her har Fugleværnsfonden i en årrække arbejdet på at forbedre forholdene for naturen i kystlagunerne, der er udlagt som fuglereservat. Senest Nørreballe Nor, som indtil 2005 stadig var dyrket mark med majs og korn og kunstigt pumpet fri for vand. I dag er det en sø med et enestående fugleliv, og på Danmarks første ørneplatform – et kunstigt redetårn – venter ornitologerne bare på, at fiskeørnen indfinder sig, hvis ikke havørnen når det først.

Nørreballe Nor hænger sammen med Tryggelev Nor og ejes af Fugleværnsfonden. Det er gode eksempler på, at det nytter at gøre noget for fuglene i form af naturgenopretning og plejeindsats. Foto: Kurt Due Johansen.

Tryggelev Nor, som området er opkaldt efter, blev købt af Fugleværnsfonden i 1975. Dengang yngede 14 fuglearter i reservatet. I dag er det næsten 70 arter og antallet af ynglende par er mangedoblet. Naturgenopretningen har sikret, at landskabet er varieret – røskove, åbent vand, enge, overdrev, krat – og derfor er Tryggelev Nor også et af de steder i landet, hvor flest fuglearter er samlet på ét sted.

...

Så nytter det noget? Med udgangspunkt i Tryggelev Nor er svaret et rungende "ja!"«

De 20 prioriterede forslag

Ikke blot er listen over de 20 fynske naturområder prioriteret, så der vil være størst udbytte for fuglene, men også indenfor hvert enkelt område, er der ofte beskrevet delområder. Disse er også prioriteret. Der er lagt stor vægt på at formidle, hvilke fuglegrupper og -arter, der vil kunne have gavn af de foranstaltninger, vi forestiller os Den Danske Naturfond kan gå ind og bane vejen for.

Der er ligeledes foreslået en bred vifte af forskellige initiativer, der kunne sættes i værk og disse er skræddersyede til forholdene på de pågældende steder og til hvilke fuglearter, der vil kunne profitere af de ændrede forhold.

På den måde spiller vores forslag sammen med både visioner og fokuspunkter i den søsatte Naturplan Danmark og kommissoriet for Den Danske Naturfond.

Gyldensteen Strand blev naturgenoprettet af Aage V. Jensen Naturfond og ved indvielsen i marts 2014 mødte flere tusinde gæster op! Der er interesse for naturen. Her ses Engsøen. Foto: Kurt Due Johansen.

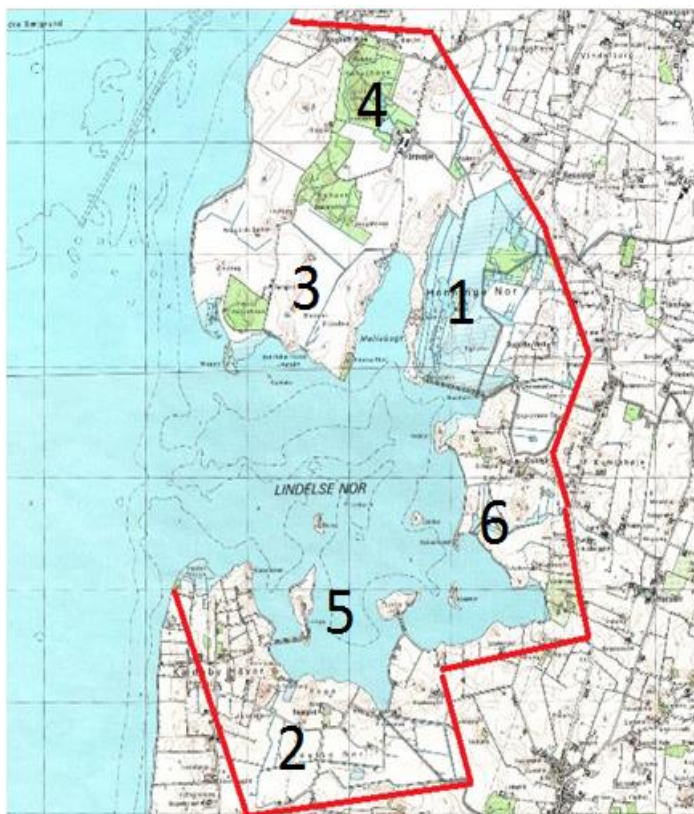
Prioritet nummer 1

Lindelse Nor, Langeland

Overordnet beskrivelse

Lindelse Nor er et lavvandet nor (7,2 km²) på Langeland, omgivet af dyrkede marker samt strandenge i den nordvestlige og sydvestlige ende. Der ligger 5 holme og 2 småøer, der idag er forbundet til fastlandet via dæmninger. I området ligger naturområderne Henninge Nor med rørskov, uplejede græsarealer med småsøer, Klæsø Nor med fri vandflader og rørskove og endelig den naturgenoprettede Snaremosø sø med enge, rørskov og sump. Ved godset Fårevejle, som støder op til den nordlige del af Lindelse Nor, er der udstrakte herregårdsmarker og områdets største skove.

Dellokaliteter i prioriteret rækkefølge. 1: Henninge Nor, 2: Bogø Nor, 3: Blinde Nor, 4: Skovene ved Fårevejle, 5: Langø og Lindø, 6: Klæsø Nor

Lindelse Nor kan blive Fyns bedste fuglelokalitet!

Lindelse Nor må anses for at være blandt de lokaliteter i det fynske område, hvor der er størst potentiale for naturgenopretning og opnåelse af virkelig høj biodiversitet.

Ved genskabelse af **søer** i Henninge Nor, Blinde Nor og Bogø Nor kunne skabes gode muligheder for nye ynglefugle: lappedykkere, Rørdrum, svømmeænder, små dykænder, vandhøns, herunder den sjældne Plettet Rørvagtel.

Genskabelse af **enge**, både i Henninge Nor og Blinde Nor vil give mulighed for mange ynglende vadefugle, herunder Vibe, Strandskade, Stor Præstekrave, Brushane, Rødben og Klyde.

Der er foretaget adskillige inddæmninger og inddigninger, der har reduceret Lindelse Nors vandflade til halvdelen af den oprindeligt fligede vandflade. I det inddæmmede Henninge Nor (1) lå flere øer, hvilke nu blot er forhøjninger i landskabet. Øen Bogø indgik i Bogø Nor (2) i sydenden af noret.

Der har været forsøgt rejst en frednings sag for det vigtigste delområde Henninge Nor. Sagen faldt efter mange års sagsbehandling fordi staten ikke ville bevilge tilstrækkelig

erstatning til lodsejerne. Vi ønsker derfor at Den Danske Naturfond går ind og erhverver området eller laver aftaler med lodsejerne.

Enkeltlokaliteterne i prioriteret rækkefølge

1 - Henninge Nor

Det ca. 200 ha store Henninge Nor henligger i dag som ét stort naturområde, men med alt for lav vandstand og med utilstrækkelig naturpleje. Fuglelivet er kraftigt forarmet efter vandstandssænkning og ophør af græsning på store arealer.

Hvad skal der gøres? Det foreslås, at vandstanden hæves til kote minus 90, så der opstår en række lavvandede søer. Hele området skal naturplejes ved afgræsning.

Tænk, om man igen kunne opleve at se Brushanen kæmpe om hunnernes gunst på genskabte fugtige enge ved Henninge Nor eller Blinde Nor. Her hviler en hvidkravet pladsherre ud mellem kamphandlerne. Foto: Erik Thomsen.

2 - Bågø Nor

Det 120 ha store Bågø Nor er i dag flade marker i omdrift.

Hvad skal der gøres? Vandstanden hæves til kote 0, således at der opstår en stor lavvandet sø.

3 - Blinde Nor

Blinde Nor på 50 ha er i dag flade marker op til et mere kuperet terræn.

Hvad skal der gøres? Det foreslås at vandstanden hæves, således at der opstår fugtige enge med mindre vandsamlinger og at vandet får lov til at stige i vintermånederne, så der bliver deciderede oversvømmelser.

Genskabelse af **søer** i Henninge Nor, Blinde Nor og Bogø Nor vil skabe ynglemulighed for mange lappedykkere, rørdrum, svømmecænder, små dykænder, vandhøns, herunder den sjældne Plettet Rørvagtel.

Genskabelse af **enge**, både i Henninge Nor og Blinde Nor vil give mulighed for mange ynglende vadefugle, herunder Vibe, Strandskade, Stor Præstekrave, Brushane, Rødben og Klyde.

I træktiden vil større søer og enge som i Henninge Nor og Bogø Nor vil tiltrække tusindtallige skarer af gæs, svømmecænder, små dykænder og vadefugle. Desuden mange fouragerende rovfugle som Havørn, Fiskeørn, Rød Glente, Blå Kærhøg etc.

4 - Skovene ved Fårevejle

Der er to skove nord for Lindelse Nor, de tilhører godset Fårevejle. Skovene drives i dag traditionelt.

Hvad skal der gøres? Der bør træffes aftaler om driften af Fårevejles skove: Drives som plukhugst, et antal træer skal stå til biologisk død, dødt ved i skovbunden, lukning af dræn i skoven.

De langt mere artsrige skove, der vil blive en følge af forslaget, vil i det hele taget give et langt mere artsrigt og talrigt fugleliv. Desuden vil en mere naturlig **skov** give mulighed for indvandring af flere rovfuglearter samt mange hulrørende fugle.

Langø i det sydvestlige hjørne af Lindelse Nor er forbundet med en dæmning til selve fastlandet, hvis man ellers kan kalde Langeland det. Øverst til højre ses Lindø og helt øverst centralt ses den lille fugleø Eskildsø, der tidligere husede en Hættemågekoloni indeholdende den sydfynske udpegningsart Splitterne.

5 - Øerne Langø og Lindø med dæmninger

De to øer i den sydlige del af Lindelse Nor er forbundet til Langeland med vejdæmninger og på begge øer drives et traditionelt landbrug, ligesom der er bebyggelse.

Hvad skal der gøres? På sigt skal dæmningerne til øerne fjernes og øerne overlades til fri succession.

De genskabte øer Lindø og Langø vil som slutprodukt med skov kunne være yngleplads for f.eks. Havørn, Fiskehejre og mange skovfugle.

6 – Klæsø Nor

Et Klæsø Nor med forhøjet vandstand vil gøre forholdene for vand- og kystfugle langt bedre, se endvidere under prioriteterne 1-3.

Hvad skal der gøres? Vandstanden i Klæsø Nor bør hæves.

De eksisterende øer i Lindelse Nor

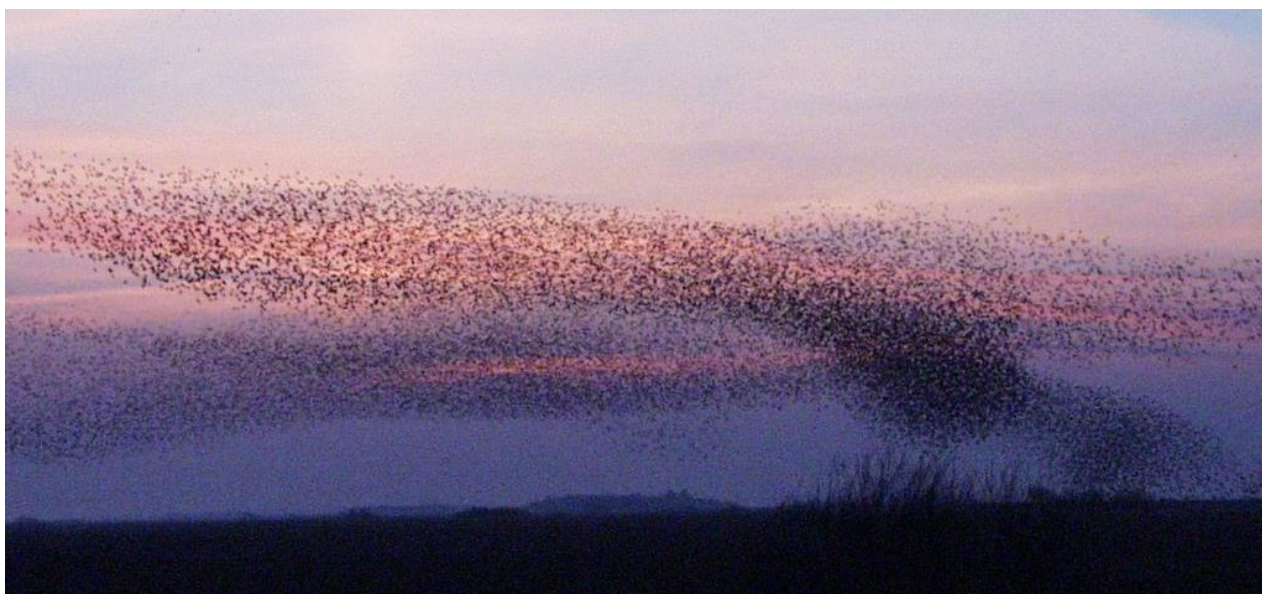
Det er vigtigt, at de eksisterende øer i Lindelse Nor er træfrie, eller at der ikke kommer flere træer end i dag ud fra et synspunkt om, at kystfuglenes tarv har førsteprioritet, og at skoven kan få lov til at indfinde sig på de øer, hvortil der i dag er dæmninger.

Friluftsliv

De store flokke af fugle samt mange rastende rovfugle vil tiltrække både lokale og turister.

Der eksisterer allerede "Øhavsstien" fra Fårevejle og videre til dæmningen ved Henninge Nor. Det kan overvejes at udbygge denne ved en intelligent stiplanlægning.

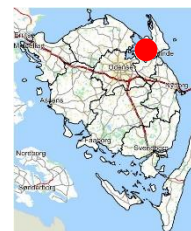
Turisme er en af de vigtigste indtægtskilder på Langeland og etablering af et sådant større samlet naturområde som Lindelse Nor med omgivelser (kald det en art naturpark eller andet) vil potentielt øge interessen for Langeland.

I træktiden kunne genskabelse af naturværdierne ved Lindelse Nor måske på sigt tiltrække flokke af Stære.

Prioritet nummer 2

Odense Fjord

Overordnet beskrivelse

Odense Fjord har i dag en vandflade på 6.000 ha. Desuden er der tilstødende strandenge, ferske enge, moser og søer. Fjordens nuværende udseende er meget anderledes end for år tilbage. Fjorden med dens omgivelser er et af Danmarks mest ødelagte naturområder. Hvor der tidligere var en fliget kyststrækning med lange vige og bugter og et stort antal øer, er der i dag lige dæmninger, som er rejst for at skaffe landbrugsarealer.

Odense Fjord kan blive Fyns vigtigste område for naturoplevelser.

- 1) Lige syd for Odense Fjord bor der mere end 200.000 mennesker, der tørster efter naturoplevelser. De seneste 25 år med årligt mere end 25.000 besøgende på "Fjordens dag" den 2. søndag i september, dokumenterer en stor interesse for fjordens ve og vel og en videbegærlighed omkring fjordens fugle og andre naturoplevelser.
- 2) De seneste 200 års inddæmninger, afvandinger og opdyrknings har betydet, at der er forsvundet 15 fuglearter som ynglefugle ved fjorden og hele 75 plantearter er ligeledes forsvundet. Dertil skal lægges et utal af forsvundne insekterarter samt mange forsvundne padder og krybdyr.

I 1756 blev de første 82 ha inddæmnet ved Hofmangsgave, men fjorden havde stadig i 1800 en udstrækning på 8.200 ha og et opland på 4.260 ha strandenge, enge og moser, hvilket i løbet af århundredet blev næsten halveret, og som siden da er svundet yderligere til i dag blot at dække ca. 5-600 ha. I samme periode forsvandt 19 større eller mindre øer i fjorden. Siden er som en ringe erstatning for de fordums fuglerige øer nu anlagt et antal kunstige sømærkeøer. I mellemtiden er også den livgivende ålegræsvegetation stort set forsvundet.

Bag dæmningerne er der nu kedsommelige og ensformige marker, hvor der før bredte sig livgivende, fugtige enge.

De omfattende naturforringelser har medført, at mindst 15 ynglefuglearter er forsvundet helt fra fjorden. Andre er reduceret stærkt i antal. Desuden er 75 plantearter samt mange padderarter forsvundet fra det samlede fjordområde.

Summa summarum: Området "kalder" på en samlet naturplan der indbefatter omfattende naturgenopretning.

De gennemførte naturgenopretninger

Der er gennemført flere naturgenopretningsprojekter over de seneste 25 år. De nye naturområder ligger spredt og fragmenteret og venter på en overordnet plan, der kan sammenbinde dem, så det er helt nødvendigt at få noget af det tabte vand tilbage til naturen. I 1990 og årene frem blev 132 ha på Vigelsø taget ud af drift og transformeret til strandenge, søer og skov. Digebruddet i 2013 satte denne fine naturgenopretning over styr, da fjordens vandmasser fortrængte de fuglerige søer og enge. Diget skal retableres. På Ølundgård er 158 ha genoprettet til søer og våde og tørre enge.

Den hidtil væsentligste naturgenopretning ved Odense Fjord er genopretningen af fjordens største ø, Vigelsø, som lavvandede søer og strandenge og skovplantning på nordøen. Det har ført til et stort løft for fuglelivet i området. Desværre slog stormen Bodil hul i diget i december 2013 og inddæmningen står nu under vand. Dermed er flere af fjordens udpegningsarter i fare, bl.a. hjejlen, som forekom med op til 24.000 fugle før digebruddet. Foto: Viggo Lind.

Nuværende fugleliv

Området rummer følgende udpegningsarter i henhold til EU fuglebeskyttelsesdirektivet.

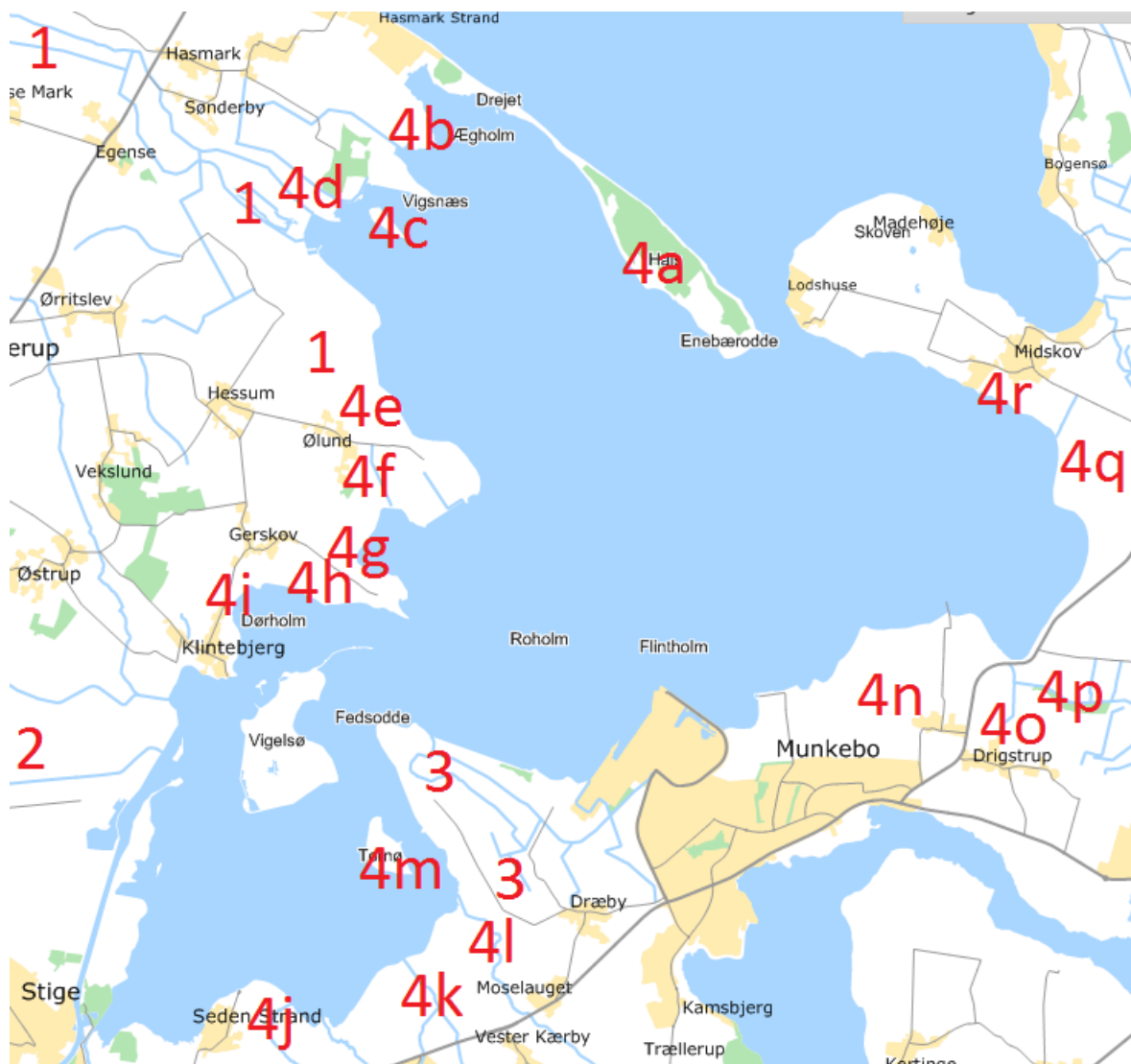
Ynglefugle: Havørn, Rørhøg, Klyde, Havterne, Fjordterne, Splitterne. Trækfugle: Sangsvane, Knopsvane, Blishøne og Hjejle.

Desuden er der større ynglebestande af Grågås, Gravand, Vibe, Rødben, Strandskade, Stor Præstekrave, Gul Vipstjert og Skægmejsje.

Af trækfugle forekommer der tusindvis af Grågås, Bramgås, Pibeand, Krikand, Troidand, Ederfugl, Hvinand, Vibe og Almindelig Ryle.

Behovet for naturgenopretning

Den voldsomme naturforarmning på grund af inddæmning og afvanding har både skabt et kæmpe **behov** samt skabt utallige **muligheder** for naturgenopretning. De lave, inddæmmede og afvandede arealer ligger "bare" og venter på at der bliver skabt langt mere natur her.

Prioritering af naturindsatsen ved Odense Fjord. Søer i Fjordmarken, søer i Lumby Inddæmmede Strand og søer på Dræby Fed prioriteres henholdsvis som nummer 1, 2 og 3. De øvrige muligheder ved Odense Fjord for naturgenopretning prioriteres ligestillet. Disse lokaliteter er nummereret som nummer 4 – lokaliteterne 4a til 4r.

Enkeltområder i prioriteret rækkefølge

Nedenfor er oplyst 28 delområder, hvor der kan foretages omfattende naturforbedringer ved naturgenopretning. Med så mange muligheder, er det vigtigt at prioritere indsatsen. Vi prioriterer genskabelse af søer højest, da dette af alle genopretninger vil give "mest fugl for investeringen". Vi foreslår ligeledes, at områderne prioriteres ligestillet, uanset om de ligger inden- eller uden for Natura 2000 området.

EF-Fuglebeskyttelsesområdet Odense Fjord.

1 - Søer i Fjordmarken

I dag ejes ca. 65 ha af Staten, resten er privatejet. Statens areal består af tørre rørskove og enge, resten er dyrket.

Hvad skal der gøres? I Fjordmarken kan der **indenfor Natura 2000** udpegningen etableres 2 søer samt udstrakte fugtige enge. Herudover vil der kunne skabes yderligere 4 søer på arealer der ikke er beliggende inden for Natura 2000-udpegningen.

Søerne og engene vil kunne blive blandt de vigtigste ynglelokaliteter i det fynske område.

Der vil til disse søer kunne indvandre udpegningsarter i henhold til EU-

fuglebeskyttelsesdirektiv, som ikke findes i det

samlede Odense Fjord område i dag på grund af opdyrkning og afvanding. Det gælder fx. Rørdrum og Plettet Rørvagtel. Desuden vil der indfinde sig så store bestande af lappedykkere, svømmeænder, vandhøns, Rørhøg mv. at de vil blive kernebestande for hele Odense Fjord. De mange søer vil på grund af deres størrelse kunne blive af særdeles stor værdi som understøttende faktor for vildtreservatet i Egensedybet. Det må herunder påregnes, at der vil indfinde sig tusindtallige bestande i træktiden af Grågås, Bramgås, svømmeænder, vadefugle og måger foruden mange rovfugle, herunder Havørn og Fiskeørn.

Luffoto af Fjordmarken. Der er et stort behov for at genoprette en lavvandet sø på 30 ha, som der var efter den store hovedafvanding i 1873. Rørskoven er i dag tør, så f.eks. Rørdrummen ikke har mulighed for at yngle. Foto: Viggo Lind.

Hvis søerne i Fjordmarken genoprettes som foreslået og der ikke drives jagt, vil Krikand, Skeand og Bramgåis indfinde sig i bestande der gør, at de vil kunne blive nye udpegningsarter for fjorden.

2 - Søer i Lumby Inddæmmede Strand

Hvad skal der gøres? I **Lumby Inddæmmede Strand** kan der skabes 2 søer, én mod nord på ca. 75 ha med tilstødende mindre enge. Syd for denne sø kan der etableres en ca. 50 ha stor sø uden ret mange enge. Der vil kunne etableres et antal øer i søerne. Begge søer vil kunne blive særdeles eftertragtede søer for vandfugle, f.eks. Rørdrum og Plettet Rørvagtel. Desuden vil søerne kunne blive yngleplads for mange lappedykkere, svømmeænder og små dykænder. I træktiden vil søerne blive vigtig for f.eks. Krikand. Et par af søernes karakterfugle vil kunne blive Havørn og Fiskeørn, som vil kunne fiske i søerne.

Området ligger udenfor Natura 2000 udpegningen.

3 – Søer på Dræby Fed

På Dræby Fed kan der genskabes et søområde på 100 ha lige bag digerene mod nord. Et sådant søområde vil give fuglelivet i området et fantastisk løft. Foto: Kurt Due Johansen.

Hvad skal der gøres? Her kan etableres 2 lavvandede søer, dels fra Fedsodde til Vigerø og dels ved Espø. Der kan genskabes strandenge på spidsen af feddet. Søerne på Dræby Fed er det 3. sted ved Odense Fjord, hvor de i dag manglende Rørdrum og Toppet Lappedykker vil kunne indvandre. Strandengene kan blive yngleplads for vadefugle. Alle 3 lokaliteter kan bidrage til en synnergieffekt med det eksisterende naturområde på Vigelsø samt det jagtfri område i Seden Strand. Der vil således på Dræby Fed kunne blive en

særdeles stor hjejlerasteplads samt raste tusindvis af gæs, svømmeænder, mange vadefugle og rovfugle.

4 – Øvrige muligheder ved Odense Fjord

Resten af forslagene prioriteres samlet som nummer 4 a- 4 r, således at lokaliteterne prioriteres sidestillet.

Lokalitet nummer 4a

Mosearealer på Enebærødde er udgrøftede og her kan naturlig hydrologi gennemføres.

Lokalitet nummer 4b

Arealer inden for diget ved Flyndernæs, Hofmangave: Genskabelse af sø omgivet af strandenge.

Lokalitet nummer 4c

Genskabelse af øen Leammer som en skovø ved tilplantning / tilgroning.

Lokalitet nummer 4d

Etablering af en lavvandet sø vest for Hofmangaves sydligste pumpestation.

Lokalitet nummer 4e

Etablering af højjordsenge på halvøen Kirkebjerg, op til 4-talsstrand og Mellemstykket.

Lokalitet nummer 4f

Etablering af højjordsenge på halvøen Lunderskov, op til Ølundgårds Inddæmning.

Lokalitet nummer 4g

Etablering af ca. 10 ha stor lavvandet sø nord for Gersø, ved Ølundgårds Inddæmning.

Lokalitet nummer 4h

Etablering af lavvandede strandsøer og enge på Gersø.

Lokalitet nummer 4i

Genskabelse af lavvandet sø omgivet af enge, vest for Dørholmbugten.

Lokalitet nummer 4j

Flytning af sommerdiger ved Småstenskrog, så der genskabes fugtige strandenge.

Lokalitet nummer 4k

Ved Kærby Fed fjernes fjorddiget og der etableres et tilbagetrukket dige, så der genskabes strandenge.

Lokalitet nummer 4l

Ved Geels Å genskabes enge og en pumpestation tages ud af drift.

Lokalitet nummer 4m

Der isættes rævespærre til øen Tornø og de sidste dyrkede marker laves om til enge.

Rødben er en vadefugl, som vil have gavn af naturgenopretning ved Odense Fjord. Foto: Kurt Due Johansen.

Lokalitet nummer 4n

Lave områder sydvest for Bregner Bugt genskabes som enge.

Lokalitet nummer 4o

Genskabelse af strandenge ved Bregner Bugt.

Lokalitet nummer 4p

Genskabelse af den vestligste del af Tårup Inddæmmede Strand som en lavvandet sø.

Lokalitet nummer 4q

Genskabelse af enge nær Mesinge.

Lokalitet nummer 4r

Genskabelse af enge nær Midskov.

*Der bør isættes en rævespærre til øen Tornø og de sidste dyrkede marker omskabes som enge.
Foto: Viggo Lind.*

Friluftsliv

De foreslåede to søer i Lumby Inddæmmede Strand, ville ligge meget fint for cykelruten fjorden rundt, og her kunne blive fantastiske muligheder for formidling. Da området er meget bynært, kunne publikums oplevelser for fællesskab, natur og friluftsliv bedres.

Den nære beliggenhed til byen Odense gør det oplagt at etablere et antal fugletårne, fx ved Stige Ø Nord, Geels Å og bugten ved Dørholm. Der kunne opstilles en række oplysningstavler om fuglelivet ved lokaliteterne.

Der er i området et fint stisystem, herunder cykelstier. Man kan om sommeren blive sejlet over Gabet med turbåden "Svanen".

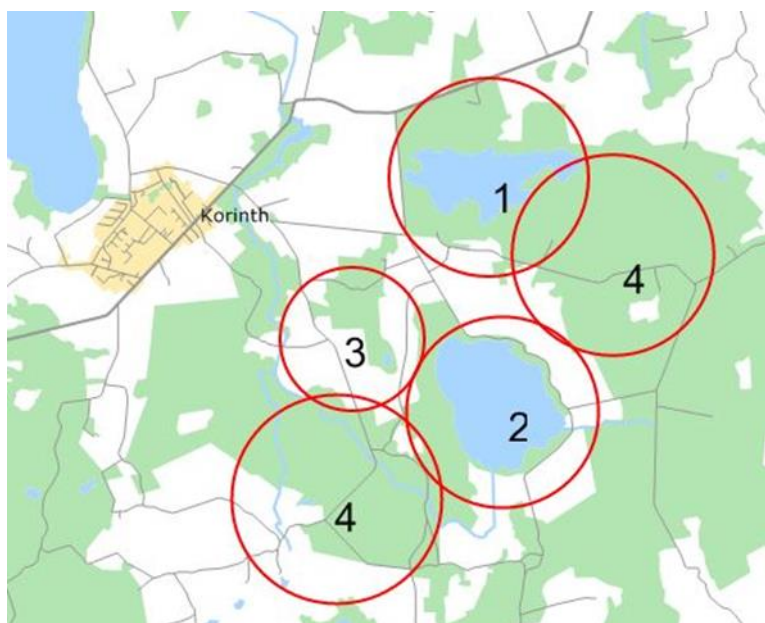
Prioritet nummer 3

Skove og søer ved Korinth

Overordnet beskrivelse

Området består af store sammenhængende natur- og kulturområder, der kan få øget naturindhold gennem målrettede naturprojekter. De store skovområder, de store søer Nørresø og Brændegård Sø samt flere gode eller potentielle vådområder udgør områdets væsentligste naturværdier.

Kort over området med angivelse af de foreslåede områder til naturprojekterne. 1: Nørresø, 2: Brændegård Sø, 3: Området ved Fagsted Lung, 4: Skovområder for naturnær skovdrift/urørt skov.

Forekomst af truede arter

Fuglebeskyttelsesområde F 74, derfor under Natura 2000 beskyttelse. Udpegningsarter er for ynglefuglenes vedkommende Hvepsevåge, Havørn, Fjordterne og Skarv. Af træfugle gælder det Skarv og Skeand. Samlet forekommer der efter fynske forhold et stort artsantal med et relativt stort antal truede arter – herunder de sårbare og/eller sjældne udpegningsarter. Desuden Rød Glente, Svaleklire og Duehøg. Området huser en af Nordeuropas største skarvkolonier. Der er gode muligheder for at se og opleve fuglene i området, dels fra P-pladsen ved Brændegård og dels fra stien omkring Nørresø. De genoprettede naturområder ved Silke Å og rigkæret syd for Brændegård Sø giver ligeledes fine muligheder for at opleve fuglelivet.

Området er meget velegnet til at foretage foranstaltninger til fremme af naturindhold, biodiversitet og formidling. Dette kan ske ved:

1. at indgå aftale med skovejer om naturnær drift - med partier af urørt skov - af skovbræmmerne omkring Brændegård Sø og Nørresø samt dele af skovene i tilknytning til disse områder
2. at genoprette højmosen Fagsted Lung
3. at etablere nye publikumsfaciliteter

Området kan udvikles til et meget værdifuldt naturområde på helt tilsvarende måde, som det er sket ved Engestofte – Søholt ved Maribosøerne, hvor store dele af skovene (ca. 550 ha.) er udlagt til naturskov i 2005.

Der foregår en betydelig jagt i området, hvortil der bl.a. udsættes et stort antal fasaner.

Skovbræmmen langs Brændegård Søens nordlige side. Foto: Steen Lauritsen.

Arealforhold

Langt de fleste arealer i området er under privat eje. Dele af området indgår i Natura 2000 området N120. Skove og søer syd for Brahetrolleborg, som samtidig udgør Fuglebeskyttelsesområde F78.

De store søer og deres omgivelser er omfattet af en fredning fra 1986.

Området grænser op til og er naturligt sammenhørende med Arreskov Sø og de omliggende skovarealer, som indgår i Natura 2000 område N121 Arreskov Sø. Der er i nærområdet flere genoprettede vådområder i form af enge og moser, eksempelvis langs Silkeå og ved Hellemosen.

Enkeltområderne i prioriteret rækkefølge

1 - Naturnær skovdrift af bræmmer omkring Brændegård Sø (2) og Nørresø (1).

Brændegård Sø, som er Fyns næststørste sø, er fladvandet med en vanddybde der kun overstiger 1 m i mindre områder. Søen afvandes af Silkeå.

Søen er kendt for sin skarvkoloni, som i sine velmagtsdage i 1990'erne var blandt de største i Europa med op til 7100 par. Siden er det gået ned ad bakke, så kolonien nu (2014) tæller under 1000 par, fordelt på to mindre kolonier: En på øen i søen og en på bredden i søens nordende.

Brændegård Sø et godt sted at iagttage Havørnen. De gode oversigtsforhold ved

Brændegård med søen tæt på, giver fortrinlige forhold til at iagttage ørnene, sådan som de udfolder sig på øen ret forude. Øen var tidligere skovbevokset, men efter skarvkoloniens etablering i 1973, blev træerne fældet i slut70'erne, hvilket havde den utilsigtede virkning, at kolonien rykkede ned på jorden og i øvrigt bredte sig til træerne langs søens bredder. I dag er øen desuden en sjælden indlandslokalitet for hele tre af de store mågearter - Sølvmåge, Sildemåge og Svartbag.

I søen raster uden for yngletiden store mængder af ænder og andre svømmefugle. Der er store forekomster af rastende Viber, Grågåse, Gråand, Skeand, Knarand, Troldand, Taffeland og om vinteren ses Stor og Lille Skallesluger. Der ses også hyppigt Vandrefalk og Fiskeørn ved søen.

Et sjældent billede. Brændegård Sø set fra Skarvens synsvinkel. Selve Brændegård, der har givet navn til søen, ses inde på bredden. Her er anbragt oplysningstavler og stedet er meget besøgt. Foto: Erik Thomsen.

Nørresø har en gennemsnitsdybde på 2,3 m, og er en næringsrig sø.

Der er gode muligheder for fine naturoplevelser til fods ad den ca. 6 km lange afmærkede sti rundt om søen. Søen er undervejs ofte synlig fra stien, og der er fine oplevelser af et smukt og udbredt skovlandskab med en høj andel af løvskov. Skarvkolonien har spredt sig til Nørresø, hvor der siden 2004 har været ynglende Skarver. Søen er nu hjemsted for områdets største skarvkoloni.

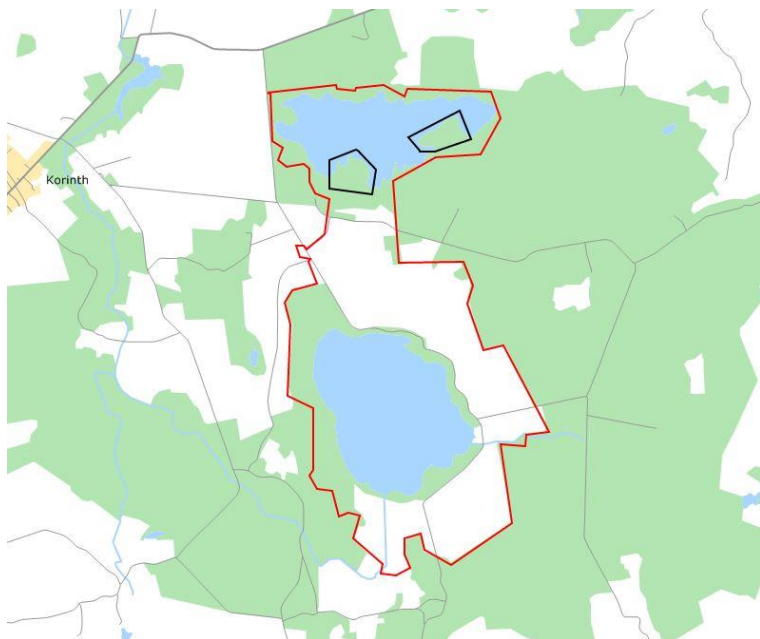
Fredningen omfattende Nørresø og Brændegård Sø fastlægger restriktioner for skovbræmmerne omkring de to søer. I fredningen er der bl.a. forbud mod fladehugst og krav om opretholdelse af løvskoven. Der er jagtforbud på søerne m.m. Samtidig er der krav om adgang og færdsel i området.

I dag er der allerede en bræmme af skov omkring Nørresø og Brændegård Sø, som drives mere ekstensivt end de øvrige skove bl.a. som følge af den eksisterende fredning i området. Langs bredderne af begge søer står en række ældre løvtræer, og der er en del dødt ved, både stående og liggende i skovbunden.

Forslaget har til hensigt at skabe bedre vilkår for naturen, herunder fuglene, i området uden at dette tilsidesætter bestemmelserne i fredningen.

Hvad skal der gøres? Det foreslås, at der skabes nogle afgrænsede områder med urørt skov lige op til søerne. Her vil den naturlige hydrologi - i det omfang at den er blevet ændret over tiden - også let kunne genskabes uden påvirkning af de omgivende skovarealer. Det giver fantastiske muligheder for på sigt at få skabt små naturperler, hvor skovranden friholdes fra forstyrrelser på grund af placeringen lige op til søerne. Ved Nørresø kunne det være de skovområder, der findes på de største halvøer i søen. Ved Brændegård Sø vil der være flere mulige placeringer af sådanne urørte arealer i skovbræmmen rundt om søen. Placeringen her må afhænge af nærmere undersøgelser og de øvrige tiltag, som eventuelt bliver igangsat i området. Et velegnet område kunne imidlertid være langs den sydlige ende af søen fra Brændegård, forbi det genoprettede rigkær og ind i Tangkrog skoven.

Den øvrige skovbevoksning i bræmmerne omkring de to søer foreslås drevet mere naturnært end i dag. Primært ønskes skabt skovområder med plukhugst, meget mere dødt stående og liggende ved samt udpeging af en række træer, som bevares til naturlig død. Både ved Nørresø og Brændegård Sø er der kun en bræmme af skov på 20 m., som er fredet med henblik på at sikre fortsat bevoksning med bøg/løvtræ.

Kort over området. Nørresø nordligst og Brændegård Sø sydligst - med grænsen for de fredede områder markeret med rødt. De foreslåede områder for urørt skov ved Nørresø er markeret med sort strek.

I det omfang, der træffes aftaler om øget naturnær skovdrift i bræmmerne omkring de to søer, vil antallet af især hulrugende fugle kunne øges, samtidig med at insekter og dermed også insektædende fugle vil have gavn af udviklingen. Specielt vil forslaget forbedre Hvinandens muligheder for at yngle i området, og det samme vil også forventes for eksempelvis Lille Flagspætte og visse rovfugle.

2 - Fagsted Lung (3).

Hvad skal der gøres? Den tidligere højmosse Fagsted Lung vil kunne danne grundlag for et naturgenopretningsprojekt, som i kraft af placeringen tæt på andre vigtige naturområder vil kunne bidrage til en sikring af biodiversiteten i området. Genoprettelse af den naturlige hydrologi vil i sammenhæng med ændret arealudnyttelse kunne give plads til nye eng- eller moseområder samt overdrevsarealer.

Samtidig skal vedvarende pleje – græsning m.m. - af specielt vådområder og lysåbne arealer, sikres, således at den ønskede, genskabte naturkvalitet bevares.

3 - Arealer med urørt skov eller naturnær skovdrift (4).

Hvad skal der gøres? Endelig vil udlægning af områder til urørt skov og/eller mere naturnær skovdrift i tæt tilknytning til søerne medvirke til at danne større arealer for den vilde natur, hvorved biodiversiteten øges og stabiliseres.

Området kan udvikles til et meget værdifuldt naturområde på helt tilsvarende måde, som det er sket ved Engetofte – Søholt ved Maribosøerne, hvor store dele af skovene (ca. 550 ha.) efter aftale mellem ejer og Skov- og Naturstyrelsen er udlagt til naturskov i 2005.

Skovene omkring Brændegård Sø og Nørresø er varierede, og der er stadig gode partier med gammel højskov, hvilket giver plads til flere sjældnere rovfuglearter såsom Havørn, Hvepsevåge, Rød Glente og Duehøg. Af andre skovfugle kan nævnes Svaleklire, Skovsneppe, Huldue, Natugle, Ravn og Kernebider.

Området til naturnær drevet skov eller urørt skov foreslås udlagt enten i tilknytning til Nørresø eller i tilknytning til Brændegård Sø. Den naturlige hydrologi skal søges genskabt i området. Endelig størrelse og placering af disse skovarealer må bero på en nærmere undersøgelse af de potentielle områder ud fra skovsammensætning, øvrige naturindhold, hydrologi, lysåbne arealer, arealstørrelse, synergi med de øvrige naturområder m.m. Det er vigtigt at få skabt et større sammenhængende skvområde, hvor naturen får væsentlig højere prioritet end i dag.

Friluftsliv

Området udnyttes allerede i dag til mange rekreative formål, hvilket vil kunne styrkes og udvikles yderligere under hensyntagen til naturværdierne.

Området har stor værdi for friluftslivet, herunder for muligheden af at få gode naturoplevelser og via de eksisterende formidlingsaktiviteter opnå øget viden om og forståelse for naturen og dens organismer.

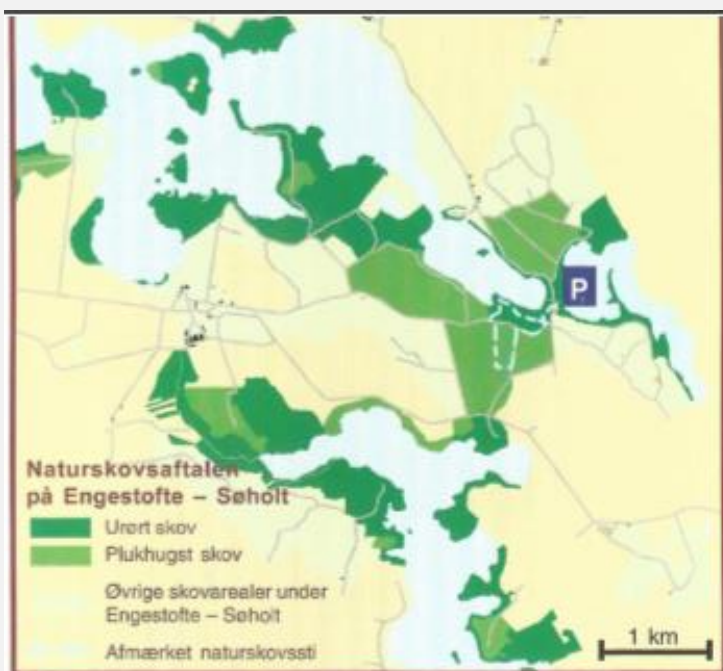
Adgangsforholdene til Nørresø er fremragende, idet der forløber en sti hele vejen rundt om søen og ganske tæt på søbredden på dele af strækningen. Langs Brændegård Sø er der stort set ikke adgang til søen, bortset fra P-pladsen ved gården Brændegård, hvor der er en fin udsigt over søen.

Publikumsfaciliteterne kan og skal udbygges bl.a. ved etablering af platforme/fugletårne og formidling ved nogle af de eksisterende og kommende vådområder. Sådanne områder og deres fugleliv kan ofte være svære at overskue fra jorden på de omgivende arealer. Der kunne være nye publikumsfaciliteter i forbindelse med det nyetablerede rigkær syd for Brændegård Sø. Endelig kunne der ved Nørresø etableres et fugletårn eller bedre oversigtsmuligheder i tilknytning til skarvkolonien; bedre muligheder for på tæt hold at opleve skarvens ynglekoloni - uden at forstyrre fuglene - vil for publikum kunne medvirke til øget forståelse for disse interessante fugle.

Naturskov ved Maribosøerne.

I 2005 indgik Engestofte - Søholt og Skov- og Naturstyrelsen en aftale om at udlægge store dele af godsets skove til naturskov – et samlet naturskavsareal på ca. 550 ha – med henblik på at øge biodiversiteten i området.

De udlagte naturskove udgør bræmmer og mindre skovarealer langs søerne samt skovene på øerne i området, hvilket fremgår af kortet nedenfor. Der er skabt et stort sammenhængende naturområde, hvor naturen i høj grad tilgodeses og er styrende for udviklingen fremover.

Fra pjecen: Naturskov ved Maribosøerne, udgivet af Engestofte - Søholt med støtte fra Skov- og Naturstyrelsen.

De udlagte naturskove er opdelt i områder med urørt skov og områder med anvendelse af plukhugst. De urørte skovarealer er alle placeret sønært, således at en del af skovbræmmen danner grænse til søen.

Området er blevet en mosaik af søer med mindre øer, skove med forskellige naturnære driftsformer og landbrugsområder - et stort, sammenhængende og varieret område, hvor naturområderne er velegnede til over tid at sikre en høj biodiversitet.

Prioritet nummer 4

Nærrå Strand med omgivelser

Overordnet beskrivelse

Nærrå Strand er et lavvandet nor (4,5 km²) på Nordfyn, omgivet af dyrkede marker, strandenge og røskov. Op til Nærrå Strand, støder i den nordlige del Agernæs Flak, der tørlægges som vade 2 gange i døgnet.

Der er foretaget adskillige inddæmninger og inddigninger, som har reduceret Nærrå Strands vandflade til det halve af den oprindelige, fligede vandflade. Følgende inddæmninger og inddigninger er foretaget:

- Lille inddæmning ved Nørreby Hals (7 ha)
- Klinte Strand mod sydvest (124 ha)
- Den lange fjordarm mod sydøst (280 ha).
- Inddigning af strandenge langs østkysten af Nærrå Strand (100 ha).
- Afvanding af Skovmosen ved Agernæs Storskov (50 ha).

Nærrå Strand med de store strandenge og inddæmmede arealer mod øst er et af de mest veldokumenterede naturarealer på Fyn og for den sags skyld i Danmark. Vagn Holstein var skovfoged 1923-27 på godset Egebjerggård (dengang Einsidelsborg) der ligger på nordøstsiden af Nærrå Strand. Han beskriver i sin pragtfulde bog "Strandengens Fugle" (Gyldendal 1935) det dengang helt fantastiske fugleliv på strandengene under godset. Dengang yngede det svimlende antal af 500 par Viber (strandenge + marker), 50 par Almindelige Ryler, Hvidbrystet Præstekrave, Stor Præstekrave, Strandskade, Klyde og meget mere. Holstein beskriver endvidere i en stor artikel i Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift i 1927 det rige fugleliv i detaljer. Han nævner bl.a. at der i 1800-tallet yngede såvel Havørn som Rød Glente og Sort Stork!

Natura 2000 området Nærrå Strand.

Skovene ved Egebjerggård er blandingssskove med stor løvskovsandel. Skovene drives traditionelt, bortset fra 49 ha i Agernæs Storskov, der er fredet og på sigt skal være stort set urørt skov.

Nørreby Hals, Klinte Strand, et godt 1.000 meter bredt bælte af landarealerne på østkysten af Nærrå Strand samt selve Nærrå Strand og Agernæs Flak er en del af et større Natura 2000 område. Udpegningsgrundlag, ynglefugle: Havørn, Rørhøg, Splitterne, Havterne, Dværgterne og Mosehornugle.

Trækfugle: Sangsvane og Lysbuget Knortegås.

Parti fra den fredede del af Agernæs Storskov. Her sikrer en fredning af 49 ha af skoven, at der bliver gode muligheder for især insekter. Det vil igen føre til, at fuglene får forbedrede vilkår. Visionen for Nærrå Strand med omgivelser må være, at alle skovene på nordøstsiden af fjorden bliver drevet med plukhugst, så der er vedvarende kronedække. Foto: Kurt Due Johansen.

Enkeltlokaliteter i prioriteret rækkefølge

1 – Klinte Strand

Den ca. 124 ha store Klinte Strand er i dag opdyrket.

Hvad skal der gøres? Det foreslås, at vandstanden hæves, så der opstår en lavvandet sø bag det eksisterende dige. En lavvandet sø vil give mulighed for utallige ynglefugle, f.eks. Rørdrum, lappedykkere, svømmeænder, små dykænder og rovfugle. I træktiden vil der finde udveksling af fugle sted mellem Nærrå Strand og en lavvandet sø i Klinte Strand.

2 – De inddigede strandenge mod øst

De inddigede, tidligere strandenge på ca. 100 ha ligger i dag hen som dyrkede, flade arealer. I nordenden er der plantet læhegn ude i området, hvilket forringer områdets værdi for fugle der foretrækker frit udsyn (gæs, svømmeænder og vadefugle).

Prioritering af den fremtidige naturgenopretningsindsats ved Nærrå Strand med omgivelser.

Hvad skal der gøres? Der er 2 scenarier for genskabelse af de tidligere strandenge, enten 1) at bibeholde diget mod Nærrå Strand og herefter lægge de nu dyrkede marker ud i græs og foretage afgræsning. Vandet fra baglandet kan evt. ledes ud over området. 2) Fjernelse af havdiget, og engene genskabes som saltpåvirkede enge. Det kan lade sig gøre, fordi der eksisterer et tilbagetrukket dige, der kan holde havvandet ude fra baglandet.

Etablering af strandenge vil give mulighed for et stort antal ynglende vadefugle. I træktiden vil fuglene suppleres af rastende gæs, svømmeænder og rovfugle.

3 – Storeø Strand

Storeø Strand er i dag flade inddæmmede landbrugsarealer.

Hvad skal der gøres? Det foreslås, at vandet fra oplandet pumpes op i de inddæmmede arealer, så der opstår en kombination af lavvandede søer og enge.

I yngletiden vil der blive fremragende forhold for især ynglende vadefugle. I træktiden diverse rastende vand- og rovfugle.

Indpumpning af vand vil kunne fjerne næringsstoffer fra vandet, før det ledes til Nærrå Strand.

De inddigede arealer på østsiden af Næraå Strand bør retableres som strandenge (prioritet 2).
Foto: Viggo Lind.

4 – Skovene ved Egebjerggård

Hvad skal der gøres? Der bør træffes aftaler om driften af de ikke fredede dele af skovene ved Egebjerggård:

- Bør drives med plukhugst, så der er vedvarende kronedække
- Et antal træer pr. ha skal stå til biologisk død
- Der bør være minimum 25 m³ dødt ved pr. ha i skovbunden
- Der bør være et antal, stående, døde træer pr. ha (f.eks. 3-5)
- Afvandringsgrøfter lukkes

5 – Skovmosen i Agernæs Storskov

Skovmosen er i dag afvandet og dyrkes som landbrug og intensivt jagtområde.

Hvad skal der gøres? Skovmosen gendannes som et eng- og moseområde med hævet vandstand og afgræsning / høslæt.

Skovmosen vil blive en værdifuld lokalitet for ynglende og rastende vand- og rovfugle.

6 – Inddæmningen på Nørreby Hals

Hvad skal der gøres? Indtil for 5 år siden stoppede Naturstyrelsen Fyn udpumpningen af vand om vinteren fra inddæmningen på Nørreby Hals. Det resulterede i mange rastende gæs, svømmeænder og vadefugle. I dag pumpes området året rundt. Det foreslås, at udpumpningen af vand fra inddæmningen stoppes fra 15/9-15/4.

Friluftsliv

Fantastiske muligheder for formidling af naturen til publikum – muligheder for fællesskab, natur og friluftsliv.

På Flyvesandet, som er det nordøstligste punkt i området, ligger en campingplads, hvor der kommer titusindvis af besøgende store dele af året. Det er helt oplagt, at det unikke naturområde, som Nærå Strand med omgivelser udgør, formidles i langt højere grad end i dag til de mange mennesker der besøger campingpladsen. Der er allerede i dag et udmærket udgangspunkt, nemlig fugletårnet nær pladsen.

Den sjældent sete fugl Rørdrum er i dag forsvundet fra hele Nordfyn som ynglefugl på grund af omfattende afvandinger. Genskabelse af Klinte Strand som et lavvandet søområde vil kunne bringe denne spændende fugl tilbage som nordfynsk ynglefugl. Foto: Jan Skriver.

Prioritet nummer 5

Siø

Overordnet beskrivelse

Når talen er om at få meget fuglenatur, så er Siø ikke til at komme uden om. Øen er forbundet med henholdsvis Siø sundbroen til Tåsinge og Langelandsbroen til Langeland og rute 9 løber henover den lave ø. For en naturelsker, er det en sørgelig historie, som dog kunne få en happy end!

På nedenstående kortudsnit, som er fra Kjeld Hansens "Folk & Fortællinger fra Det Tabte Land", Bind II, Øerne (2014) ses, at Siø oprindeligt bestod af hele fire øer (Sidø og Skovø blev forbundet af diger i 1861, mens Store og Lille Fugleholm blev inddæmmede for mindre end blot 60 år siden,) og da navnet Sidø hentyder til lavliggende og fugtige forhold, er det åbenbart, at her har vi mistet meget natur.

Ligger i Natura 2000-område nr. 127.

Kortene er fra 1783, 1888 og 1983.

Langelands Kommune.

Koordinater: 6091320, 607904.

Alligevel slår det én, når man hurtigt passerer øen ad rute 9, at der stadig er et rigt fugleliv af oprindeligt fildsnit, og man tænker, om fuglenes kollektive hukommelse mon kunne være så stærk, at mindet om tidligere tiders gode forhold slår igennem, og at sådan kunne det blive igen!

De fugtige enge er nu for en stor del afløst af intensivt landbrugsland med korn og frøgræs på den 133 ha store, inddigede ø. Her findes centralt også store driftsbygninger beregnet til svin og mod øst ligger der et antal såkaldte landarbejderboliger.

Efter flere digebrud og oversvømmelser ved især øens sydøstlige og lavtliggende jorder, har flere kolonirugende måge- og ternearter periodevis etableret sig i store antal, som dog har svinget meget. Således Hættemåge (3650 par i 2001, nu ganske få), følgearten Splitterne med 215 par i 2009, nu 0.

Det fremgår af kortudsnittet til venstre, at Siø indgår i Natura 2000-området 127, Det Sydfynske Øhav. Her er bl.a. Splitterne og Sorthovedet Måge en del af det såkaldte udpegningsgrundlag, som skal sikres gode forhold. Det sydøstlige hjørne (de tidligere Fugleholme) ligger i dag udyrket hen.

Her udførte Svendborg Kommune og lodsejer Jørgen Pedersen i begyndelsen af 2014 et projekt via ordningen "Etablering af naturlige vandstandsforhold" og som administreres af NaturErhvervsstyrelsen. Det skal bidrage til at forbedre forholdene for netop Splitterne. I øjeblikket eksperimenteres der med den

optimale vandstand. Projektet gennemføres ved at stoppe pumpeaktiviteten og foretage mindre terrænreguleringer, så der skabes fugtige lavninger og mindre øer på arealet. Samtidig sikres det, at vandet kan ledes til udløbet ved havet ved ekstremt højvande, så reder ikke oversvømmes i yngleperioden. Arealet vil blive hegnet og afgræsset med kreaturer.

Udover at skabe et velegnet levested for Splitterne, vil projektet gavne en lang række andre fuglearter. Bilag IV-arterne strandtudse og grønbroget tudse vil ligeledes blive tilgodeset af projektet.

Siøs sydøstlige hjørne er oversvømmet. Se også billedet side 13, hvor naturgenopretningen er i gang. Foto: Kurt Due Johansen.

Hvad skal der gøres? Som det fremgår af ovenstående billede, så udfoldes der allerede bestræbelser på at komme flere fugle- og paddearter i møde med omfattende naturgenopretningsvirksomhed og naturpleje. Dette er dog kun en del af viffen af initiativer, der kan bringe Siø tilbage til tidligere tiders fuglerigdom.

Vi foreslår, at man fortsat dels kan bruge bygningerne som produktionsapparat, dels at man kan bibeholde dele af landbruget og samtidig fastholde og styrke fuglenes levemuligheder på øen, dog skal en langt større del af øen retableres med græsningsenge.

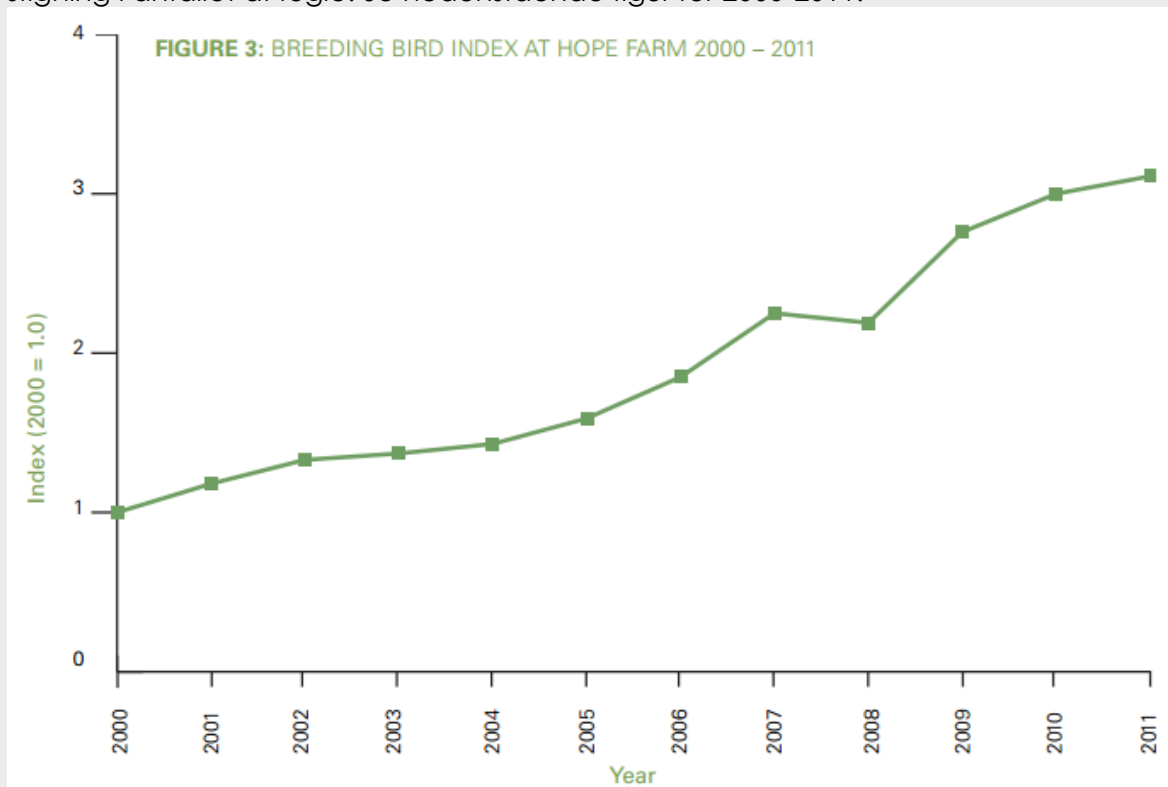
1. Overgive landbrugsjord til enge

En overgivelse af landbrugsjord til enge med mere naturlige hydrologiske forhold vil komme de mange vadefugle til gavn i yngletiden. Uden for yngletiden vil det give bedre forhold

for de store flokke af Grågæs, Knortegæs og Bramgæs, så de ikke skal begrænses af de opstillede skræmmeforanstaltninger. Med et meningsfuldt samliv mellem landbrug og vildt dyreliv, kunne man få en dansk skueplads for, hvis man seriøst forsøgte at finde en dansk model med virkemidler tilpasset danske forhold frem i fodsporene på "Hope Farm": Håbets gård.

2. Siø kunne blive den danske pendant til "Hope Farm"

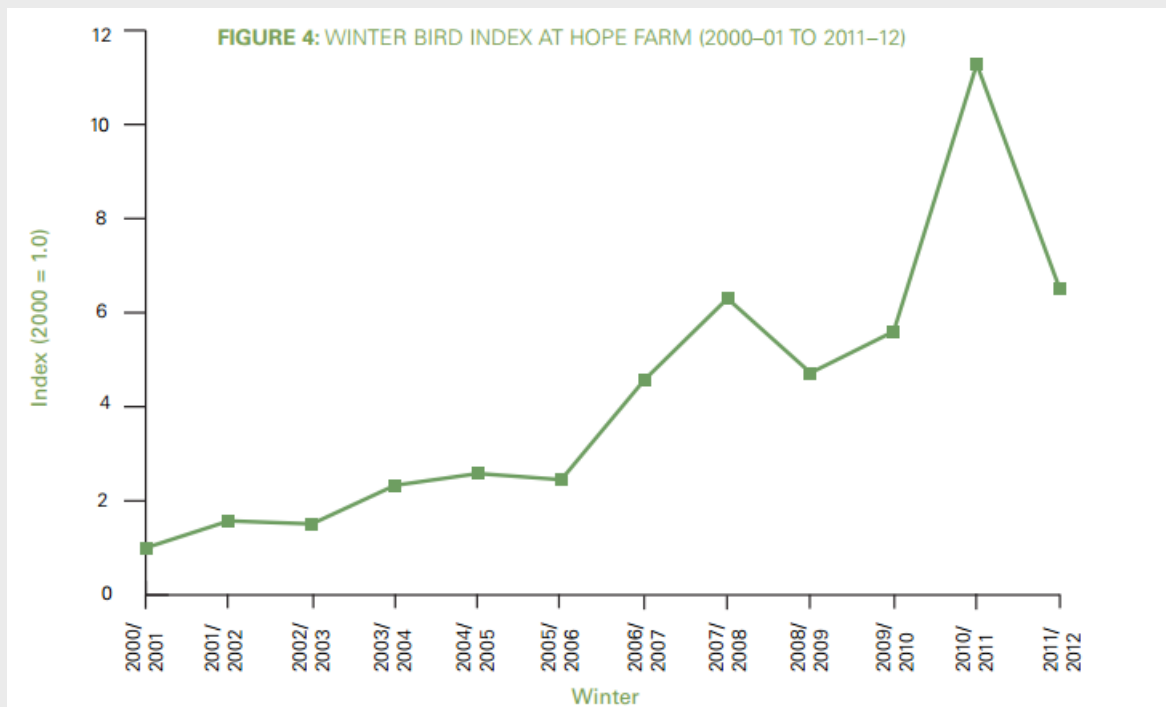
DOF's engelske søsterorganisation RSBP købte i 2000 den 181 store gård i Cambridgeshire og fortsatte driften med det sædvanlige tre års sædskifte samtidig med at man lagde faunaforbedrende foranstaltninger ind i driften. Gården er hele tiden forblevet i konventionel drift, netop for at de omkringliggende brug kunne opmuntres til at tage ved lære af de initiativer, der blev sat i værk for at forbedre fuglelivet. Som planteavlsbrug kan man anvende sædskifte med forskellige afgrøder år for år til bedre at få kontrol over ukrudt, skadedyr og sygdomme, ligesom det forbedrer næringsstoffernes anvendelse og jordens struktur. Udviklingen har sammen med Vandmiljøplanernes krav om grønne marker fremskyndet vinterafgrøder på vårafgrødernes bekostning. Efterårssåningen på de tunge jorder, resulterer desuden i et mere pålideligt udbytte med bedre priser end for vårafgrøderne. Men ved at anvende en slags "best practice" og fremvise blomsterrige græsrabatter og randzoner, skjulesteder for vildtet, udyrkede partier og skånsom forvaltning af levende hegn og grøfter, samtidig med en omhyggelig planlægning, så har man opnået en utrolig stigning i antallet af fugle. Se nedenstående figur for 2000-2011.

Det ses af figuren, at der samlet set er sket en tredobling af antallet af ynglefuglenes parantal, og det er bemærkelsesværdigt, at det især er arter i tilbagegang, der er gået mest frem, det drejer sig om fx Tornirisk, Gulspurv, Stær og Sanglærke. Nye ynglefugle er Vibe, Agerhøne og Gul Vipstjert.

Blev principperne udbredt til hele landet, ville tilbagegangen af landbrugslandets fugle blive bremset op, og billedet ville ligefrem vendes til fremgang.

Endnu mere udtalt er udviklingen for overvintrende fugle, hvor index er steget 6 gange. Se nedenfor.

Tilsvarende figur viser udviklingen i vinterfuglenes antal, stigningen er endnu mere udtalt.

For planternes vedkommende, er artsantallet steget fra 103 til 168 arter. Også for sommerfugle er der sket en forbedring af diversiteten.

Landmænd, meningsdannere, landbrugskonsulenter og repræsentanter fra landbrugets organisationer fra flere lande har besøgt Hope Farm for at få et førstehåndsindtryk af, hvordan man med succes kan afbalancere landbrugsproduktion med udstrakte hensyn til det vilde dyreliv.

http://www.rspb.org.uk/Images/hopefarmbooklet_tcm9-320935.pdf

3. Siøs landbrugsbygninger som kvæghotel

Det fremgår overalt i dette katalog, at tilgroning af vores natur, enge og strandenge, er et af de største problemer. Det sker bl.a. fordi husdyrene er forsvundet fra den frie natur. Alle malkekvægsbesætninger er på stald, også ungkreaturene er forsvundet i stort omfang. I forhold til fx ynglende vadefugle, har denne udvikling været katastrofal. I det fynske område er denne udvikling også eskaleret i de seneste årtier. Det har således været nødvendigt, at skaffe kreaturer helt fra Tønder for at få naturpleje sat i værk på Naturstyrelsens arealer på Sydfyn. Kort sagt, de livsvigtige kreaturer er blevet en mangelvare og naturpleje er blevet en driftsform i en strukturudvikling inden for landbruget, hvor en stadig større andel af brug går over til ren planteavl uden dyr. Mange græsarealer på overdrev, enge og strandenge kræver græssende dyr for stadig at bevare den åbne

karakter. Der må simpelthen gøres noget for at forøge de afgræssende kreaturers antal derude. Vi foreslår derfor, at Siø fremover kunne anvendes som overvintringssamlested for en hærskaare af nye dyr, der vil kunne arbejde lokalt i naturplejens tjeneste, måske endda lige uden for døren. Dette kunne være en storskalabedrift som supplement til de små kogræsserlaug, der skyder op mange steder i disse år. Her tænkes på de mange øer og holme i selve Det Sydfynske Øhav, men også som leverandør af græsningskapacitet til naturarealer rundt om på Langeland, Sydfyn og måske hele Fyn.

Ydermere kunne det måske kaste nogle arbejdspladser af sig i et område, der er præget af affolkning og udkantsproblematik.

Den sjældne Lysbuget Knortegås raster på Siø, Langelandsbroen og landarbejderboligerne ses. Den 4. februar 2011. Foto: Henrik Knudsen.

Friluftsliv

Med den tværgående landevej, ville der med simple løsninger kunne skabes små lommer, hvor parkering kunne anvises, så det rige fugleliv kunne betragtes, endda ville en udsigtsplatform kunne gøre god fyldest på den flade ø, fx i det sydøstlige hjørne. Samtidig ville der kunne ske en formidling, da Øhavsstien løber langs digerne mod nord.

Fyns Amts Avis' forside og opslag fra den 12. august 2015: Siø er sat til salg. Vores tanker kan realiseres.

Prioritet nummer 6

Gråsten Nor, Ærø

Overordnet beskrivelse

Gråsten Nor med Nørreholm. Flyvepladsen ses centralt.

Den fligede kyst mod øst på Ærø rummer mange lokaliteter, der i kraft af deres kystnære beliggenhed enten har været, er, eller kan blive fremragende fugleområder. Der er en vekslen mellem marine dannelser og moræneaflejringer fra sidste istid. I centrum bør stå Gråsten Nor, eller blot Noret, der har potentiale til atter at blive en af Det Sydfynske Øhavs bedste vadefuglelokaliteter.

Gråsten Nor er med sine godt 380 ha land et af de største sammenhængende engområder i det fynske område. Noret var oprindeligt et stort, fladvandet havområde. I 1856 blev det inddæmmet og tørlagt, da man anlagde dæmningen fra Grønnæs til Kraghøje. Noret adskilles fra Østersøen af Drejet, et naturligt marint forland. Gråsten Nor består i dag af høslætsarealer, mindre moser og enkelte græsningsenge.

På græsningsengene vokser mange forskellige urter. Lige netop her blomstrer hvert år 20-25.000 eksemplarer af den fredede Majgøgeurt. Det er en af landets største forekomster.

Området indgår i Natura 2000- område nr. 127 Det Sydfynske Øhav

Nørreholm, lokalt Fåreholmen, er på 12 ha og har en kystlængde på næsten 2 km. Holmen er flad, og er marint dannet. Efterhånden er den blevet landfast med Ærø. Den afgræsses og på midten findes en vandingsmølle og et vandingshul.

Indtil 1980'erne var Gråsten Nor med Nørreholm et meget vigtigt strandengsområde for flere sjældne vadefuglearter, såsom Stor Kobbersneppe, Brushane, Klyde (inkl. Nørreholm) og Engryle.

Nørreholm var den nordligste af de oprindelige to Kragstæsholme. Den sydlige er nu en del af Gråsten Nor.

Flyvepladsen midt i Natura 2000-området er etableret i 1960. Der har været flere forsøg på at få landingsbanen på 789 x 30 m asfalteret. Placeringen er uheldig.

På grund af intensiveret pumpedrift, er området blevet mere tørt, og har med ændret driftsform hen imod færre kreaturer helt mistet sin betydning for vadefugle. Der har været flere forslag om naturgenopretning, bl.a. med etablering af en 40 ha stor sø vest for flyvepladsen, men alle bestræbelser er hidtil strandet på lodsejermodstand.

Problemet i Gråsten Nor er, at afpumpningen af vand sker tidligt, og at de fugtige enge derved bliver alt for tørre senere på året, så de er uinteressante for vadefugle. Det hele sker af hensyn til den fejlplacerede flyveplads, der er anlagt i et fugtigt naturområde, og derved er afhængig af en tør græslandingsbane.

Hvad skal der gøres? Processen hen imod mere våde forhold må ikke længere trækkes i langdrag og forhales. Den Danske Naturfond må skære igennem og lave en langsigtet løsning: Hele driften af området bør nytænkes. Af hensyn til områdets Natura 2000 status og orkideforekomsten kan det næppe komme på tale ved at fjerne diget og lade området få naturlig saltvandspåvirkning eller at nedlægge pumpen fuldstændigt, men engene må sættes mere under vand. Herunder kunne Nørreholms værdi som fuglelokalitet øges, da holmen i dag kan blive besøgt af ræv.

Parti fra Gråsten Nor.

Helst så vi flyvepladsen flyttet et andet sted hen og dermed få større genopretningsråderum for fugtige enge, men det er forgæves forsøgt. Vi foreslår derfor, at der laves våde enge med småsøer vest for flyvepladsen. Afvandingskanalen kan på en delstrækning flyttes til kanten af flyvepladsen, så de lave områder vest for flyvepladsen kan blive til lavvandede søer, der med engene op til Indernoret kan holdes våde ved overrisling med vand fra Landkanalen = Møllesørenden. Drænen til afvandingskanalen må afbrydes og

hele det våde areal med lavvandede søer afgræsses. Området med gøgeurt påvirkes ikke, da de vokser på arealer nærmest Drejet. Flyvepladsen kan fortsat afvandes som i dag. De våde enge afskæres fra afvandingskanalen med terrænhævninger. Et kontrolleret overløb skal sikre, at vandstanden kan hæves vinter og forår.

Der bør i det hele taget intensiveres en indsats på at få afgræsset flere engarealer, så vegetationen holdes nede og lade enge og overdrevslignende partier forblive lysåbne. Samtidig vil afgræsningen opretholde den betydelige bestand af Majgøgeurt.

Friluftsliv

Området er allerede i dag formidlet med tavler, ligesom "Spor i landskabet" har en afmærket rute til at gå gennem området. Dertil er udarbejdet en folder.

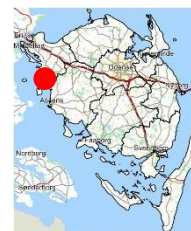
Fra digerne er der gode oversigtsforhold, men skal pumpestationerne vedblive at være i området, kunne der med fordel etableres en observationsplatform i tilknytning og i taghøjde.

Tænk, om vi nogensinde fik den smukke Store Kobbersneppe tilbage til Gråsten Nors enge, og den højrøstet fløj over dit hoved konstant vitte-vitte-vittende...Der er nu blot 500 par tilbage i hele landet. Foto: Tom Willestofte.

Prioritet nummer 7

Lokaliteter på Vestfyn herunder Bågø

Overordnet beskrivelse

Havområde med dybe strømrender og øerne Fænø, der hovedsagelig er skovdækket, Brandsø med 25 ha skov og en stor fattigkærsmose samt åbne, udyrkede arealer og Bågø (1) med vådområderne Noret og Vestermosen samt flade, dyrkede marker.

På de tilgrænsende landarealer ligger som en perlerække naturområderne, det inddæmmede Gamborg Inderfjord med en større sø omgivet af rørskove. Fønsskov er en langstrakt halvø med skove og strandenge samt lidt strandsøer, f.eks. ved Enghaven (3). I bunden af Gamborg Fjord ligger den inddæmmede ferskvandssø Føns Vang, genskabt 2006. Syd for Føns ligger Gardersø, bestående af enge, moser, rørskov og ganske lidt fri vandflade. Ålehoved er dyrkede marker med strandeng og lidt strandsø. Nord for

Wedellsborg ligger den store Flægen ved Tybrind.

Wedellsborg Hoved (2) er dels dyrkede marker, dels skove og et genskabt vådområde med fri vandflade og enge. Bredningen ved Sdr. Åby og Emtekær

Nor er lavvandede nor med strandenge og rørskove. I vestenden af Emtekær Nor ligger Emtekær Mose. Fra Emtekær Nor strækker der sig strandenge og søer (Aborg Minde). I Aborg Minde løber Puge Mølleå (4) ud. Flere af lokaliteterne

på Vestfyn ligger i Fuglebeskyttelsesområde F 47 og er derfor en del af Natura 2000.

Udpegningsarterne er for ynglefugle: Havørn, Plettet Rørvagtel, Engsnarre, Klyde, Brushane, Fjordterne, Havterne, Dværgterne og Mosehornugle.
For trækfugle er udpegningsarterne: Sangsvane, Bjergand, Ederfugl, Hvinand og Toppet Skallesluger.

Viben er en af de fuglearter, som vil have gavn af de foreslåede tiltag. Foto: Kurt Due Johansen.

Enkeltlokaliteter i prioriteret rækkefølge

1 – Bågø

Den ca. 6,3 km² store Bågø er en flad ø med vådområderne Noret med åben forbindelse til havet samt Sommerodden, Vestermosen og Ferskesø. Lige nord for Bågø ligger øen Egholm.

Hvad skal der gøres? Vi foreslår genskabelse af den afvandede, ca. 100 ha store Gammelmosen øst for Vestermose.

Et så stort moseområde med afgræsning vil give mulighed for en lang række ynglende svømmeænder, vadefugle og gæs, samt mange rastende kystfugle i træktiden.

Desuden er det vigtigt at fortsætte naturplejen af Vestermosen og at genoptage naturplejen rundt om Noret.

Der bør endvidere gøres en stor indsats for at redde den skrøbelige bestand af strandtudse. Egholm bør gøres færdselsfri i yngletiden.

2 – Skovene på Wedellsborg Hoved

Hvad skal der gøres? Der bør træffes aftaler om driften af skovene på Wedellsborg Hoved: Drives som plukhugst, et antal træer skal stå til biologisk død, dødt ved i skovbunden, lukning af dræn i skoven.

De langt mere diverse skove, der vil blive en følge af forslaget, vil i det hele taget give et langt mere arts- og talrigt fugleliv. Desuden vil en mere naturlig skov give mulighed for indvandring af rovfuglearter samt mange hulrugende fugle.

3 – Enghaven på Fønsskov

Hvad skal der gøres? Det foreslås, at vandstanden hæves, således at der opstår et søområde som det så ud før afvandingen. Området er delvis genskabt som søområde, men med mindre vandflader end oprindeligt.

Et større søområde vil tiltrække flere rastende og ynglende vandfugle end i dag, fx Toppet Lappedykker.

Der bør ske mere græsning af området end i dag.

Toppet Lappedykker med to pyjamasstribede unger på ryggen. Foto: Kurt Due Johansen.

4 – Puge Mølleå og engene deromkring

Hvad skal der gøres? De oprindelige enge med sæsonoversvømmelser bør genskabes.

I træktiden vil store oversvømmelser kunne tiltrække flokke af gæs og svømmeænder samt mange rovfugle. Der vil indfinde sig ynglende vadefugle.

5 – Øvrige lokaliteter

De øvrige lokaliteter der er nævnt bør forbedres og især bør det prioriteres at få de lysåbne arealer afgræsset.

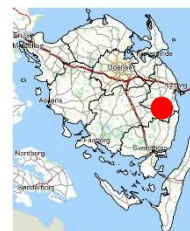
Friluftsliv

Det er vigtigt med en bedre beskyttelse af fuglene mod jagt. Eksempelvis jager jægerne i Føns Vang fuglene væk, når jagten starter 1/9. Vi foreslår, at Den Danske Naturfond lejer jagten, således at publikum kan få oplevelser af fugle der ikke er sky.

Fra fugletårnet ved Føns Vang vil der være et formidabelt fugleliv at iagttage i jagttiden, hvis jagten lejes, men ikke drives. I dag jager jægerne fuglene væk med deres jagtaktiviteter, og de besøgende har stort set ikke noget at kikke på. Foto: Kurt Due Johansen.

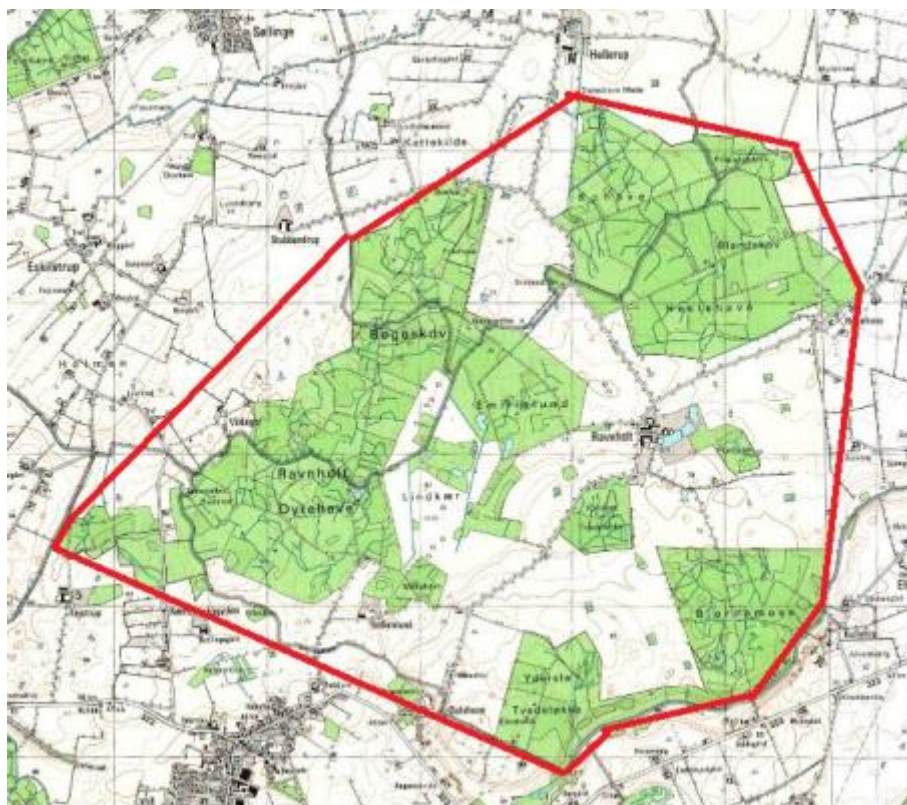
Prioritet nummer 8

Skove ved Ravnholt

Overordnet beskrivelse

Skovområderne omkring godset Ravnholt udgør sammen med det naturgenoprettede Lindkær et stort sammenhængende naturområde. Skovområdet består af varierede løvskove iblandet granbevoksninger. Området omfatter **en af Fyns få gamle egebevoksninger**, plantet omkring 1830, ligesom der findes flere partier med yngre egebevoksninger.

Områdefægrænsningen markeret med rødt.

Lindkær blev i 2003/04 genskabt som eng- og moseområde for at reducere kvælstofflørselen til Holckenhavn og Storebælt. Området har siden udviklet sig til et rigtig godt naturområde, hvor der bl.a. yngler Trane og Havørn.

Skovområdet er delt op i flere mindre skove:

- Ravnholt Dyrehave, Bøgeskov, Emilielund
- Kohave, Hestehave
- Bjørnemose
- Yderste Tvedeløkke

Mellem skovene er der hovedsageligt dyrkede marker.

Omkring Ravnholt Gods er der i 1928 blevet fredet ca. 5 km alléer.

Alle områderne er privatejede.

Lindkær. Foto: Kurt Due Johansen.

Skovene.

Skovene omkring Lindkær består af både nytplantede arealer og ældre højskov, ligesom der findes arealer med produktion af pyntegrønt. Skovpartierne er hovedsagelig ensaldrende og enten ren løvskov eller ren nåleskov. Der findes en del gamle træer spredt i skovene, både af løvtræ og nåltræ.

Der findes kun en ringe mængde dødt ved i skovbunden, ligesom kun enkelte højstubbe og udgåede træer findes spredt over skovarealet.

Skovene bærer således præg af traditionelle driftsformer med renafdrift af større eller mindre partier.

Hvad skal der gøres? For at fremme biodiversiteten i skovene omkring Ravnholt bør dele af skovene udlægges til mere naturnær drift. Der bør kun ske plukhugst, og fladeafdrift bør helt afskaffes eller kun anvendes ved omlæggelse af rene granbevoksninger til nye løvtræsbevoksninger. Et antal træer udpeges til naturlig død, ligesom der bør skabes en større mængde dødt ved i skovene i form af både stående døde træer, højstubbe og dødt liggende ved i skovbunden. Endelig bør der i udvalgte skvområder etableres mere naturlig hydrologi og partier med helt urørt skov.

Specielt skvområderne, som grænser op til Lindkær, er interessante i forbindelse med mere naturnært tilpassede driftsformer og naturlig hydrologi, idet sammenhængen mellem

de to naturtyper vil resultere i større, varierede naturområder med ro til at udvikle sig på naturens præmisser.

Øget anvendelse af naturnær drift i Ravnholts skove vil på sigt bedre forholdene for fuglelivet - først og fremmest forholdene for hulrugende fugle som eksempelvis Lille Flagspætte, men de insektædende fugle vil ligeledes opnå forbedrede forhold.

Ravne flyver formationsflyvning. De sorte fugle har givet navn til Ravnholt. Foto: Tom Willestofte.

Friluftsliv

Der er i dag mange muligheder for at gå og cykle ad skovvejene. Ændrede driftsformer af skovene vil give mulighed for flere forskelligartede naturoplevelser end i dag.

Det kan overvejes, hvordan man bedst muligt kan formidle de ynglende Traner og Havørne, f.eks. ved opstilling af oplysningstavler mv. således der samtidig skabes bedre sikkerhed for, at fuglene får ro i yngleperioden.

Prioritet nummer 9

Helnæsbugten med omgivelser

Overordnet beskrivelse

Lavvandet fjordområde på ca. 60 km² med øerne Illum, Horsehoved, Vigø og den lille Fiskeholm.

Landområderne omfatter Helnæs, Agernæs, kysten fra Agernæs til Faldsled og videre til kysten syd for Bøjden Nor. Der er større vådområder på Helnæs, bl.a. Maden, strandenge på Halen samt mere eller mindre smalle strandenge langs Helnæsbugten, inklusive det nu tørlagte nor ved Løgismose og endelig omkring Bjergkammer ved Faldsled. Langs Horne Mølleå findes genskabte ferske enge med fri vandflader.

Derudover drejdannelsen "Drejet" samt Bøjden Nor. Der er skove på Helnæs, fra Brunshuse til Løgismose og nord for Faldsled.

Både Maden på Helnæs, som ejes af Naturstyrelsen samt Bøjden Nor, som drives af Fugleværnsfonden, er i "god gænge" og foreslås ikke yderligere forbedret i dette skrift.

Området inden for åsen ved Bobakkerne ved Helnæs bliver i dag afgræsset. Afgræsningen er vigtig at fortsætte. Foto: Kurt Due Johansen.

Enkeltlokaliteter i prioriteret rækkefølge

1– Noret ved Løgismose

Hvad skal der gøres? Vandstanden bør hæves til kote 0, således at der opstår et søområde med fri vandflade.

Et søområde vil tiltrække mange ynglende og rastende lappedykkere, gæs, svømmecænder, små dykænder og rovfugle.

2 – Øerne Fiskeholm, Illum, Horsehoved og Vigø

Hvad skal der gøres? Der bør sættes på at fremme forholdene for kystfuglene på øerne i Helnæsbugten. Herunder ved rottebekæmpelse på Fiskeholm og naturpleje i form af afgræsning på Illum.

Sådanne plejeforanstaltninger vil kunne genskabe forholdene for tidligere tiders rige yngle- og rasteforekomst af kystfugle, såsom gæs, svømmecænder, måger og terner.

Det er vigtigt at gøre en ekstra indsats for øerne i Helnæs Bugten, bl.a. Fiskeholm, hvor Splitternen tidligere har ynglet. Rotter på øerne skal søges fjernet. Foto: Kurt Due Johansen.

3 – Skovene

Hvad skal der gøres? Der bør træffes aftale om driften af højskovene på Helnæs, og drift af stævningskovene. Skovene langs Helnæs Bugten samt skovene ved Damsbo bør drives med plukhugst, et antal træer skal stå til biologisk død, der skal være dødt ved i skovbunden og grøfter i skoven bør tilkastes.

De langt mere diverse skove, der vil blive en følge, vil i det hele taget give et langt rigere og talrigt fugleliv. Desuden vil en mere naturlig skov give mulighed for indvandring af flere rovfuglearter og mange hulrugende fugle.

4 – De sidste vådområder langs Horne Mølleå

Hvad skal der gøres? De sidste opdyrkede og drænede enge langs Horne Mølleå bør genskabes med naturlig hydrologi, således at der bliver en perlerække af vådområder langs åen.

Engene vil kunne blive yngleplads for vadefugle samt rasteplass for gæs, svømmeænder og vadefugle i træktiden.

Strandenge og ferske enge i området

Hvad skal der gøres? Fortsat afgræsning af de nu afgræssede strandenge, ferske enge og moser samt genoptagelse af drift på de arealer, hvor der ikke længere græsses eller slås hø.

Friluftsliv

Der er masser af muligheder for at dyrke friluftsliv i området. På Helnæs Mølle ligger en Friluftsgård, hvorfra friluftsliv dyrkes, bl.a. lystfiskeri og kajaksejls.

På Maden på Helnæs er der en fin sti, hvorfra engfugle kan ses.

Det er muligt at iagttage de ynglende havørne ved Løgismose Skov fra området nær Løgismose Camping med et godt teleskop.

Ved Horne Mølleå, kan der fra det kuperede område ses ud over enge og søer, hvor der raster mange gæs og svømmecænder.

Ved Bøjden Nor er der sti og 2 fugleskjul, hvorfra tusindtallige fugle kan ses.

Guidet tur med ca. 80 deltagere kigger på ynglende Havørne ved Løgismose Camping. Foto: Kurt Due Johansen.

Prioritet nummer 10

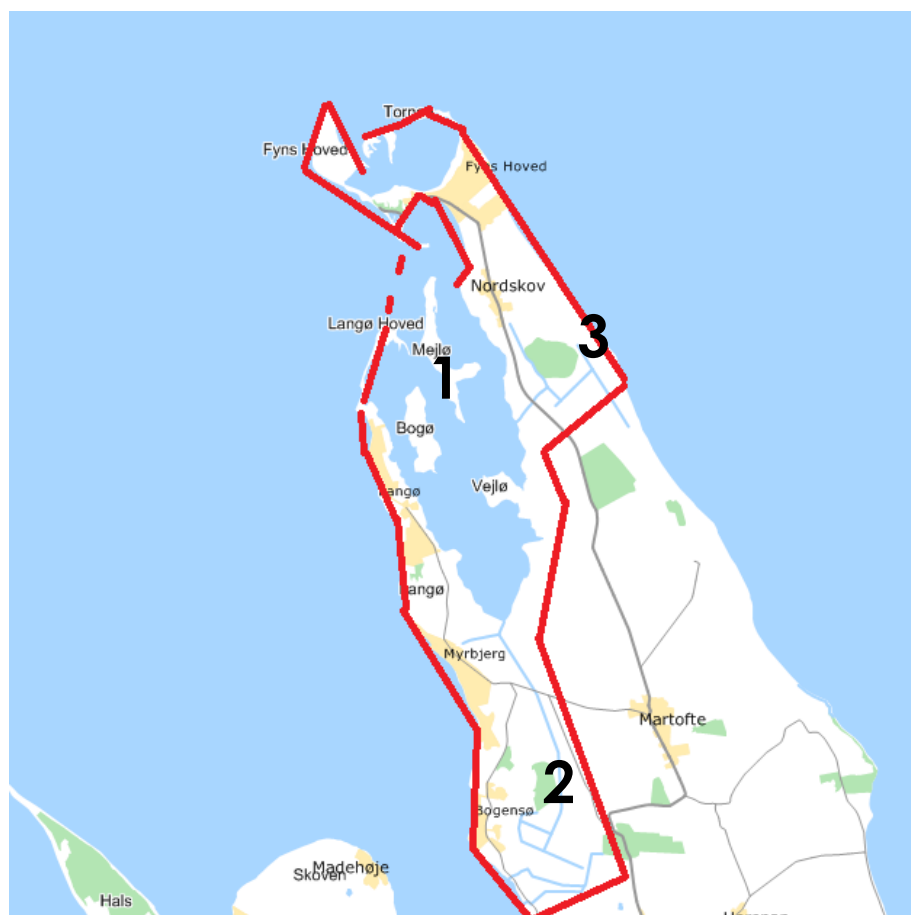

Lillestrand og Fyns Hoved

Overordnet beskrivelse

Området på nordspidsen af halvøen Hindsholm udgør et varieret landskab præget af den relativt lange kystlinje og de mange øer og tanger. Store dele af landområdet er intensivt dyrket, men området rummer også mindre skove, krat, strandenge og overdrev mm. Dele af området er stærkt præget af sommerhuse.

Lillestrand er en knap 700 ha stor fjord med øerne Mejlø, Bogø, Ægø, Vejølø Kalv og Enø. Tidligere fandtes endnu to øer - Vejølø og Langø - i området, men de er i dag landfaste med Hindsholm på grund af inddæmning. Øerne i Lillestrand henligger alle udyrkede, men desværre uden eller med for ekstensiv afgræsning, således at de gror til. Mejlø har status som ø-reservat uden adgang i fuglenes yngletid (1/3-15/7).

Områdeafgrænsningen markeret med rødt.

Ved Fyns Hoved ligger de lukkede vandområder Fællesstrand og Pughavn afgrænset af Tornen ud mod Storebælt. Der er adgangsforsbud på Tornen og de omgivende vandarealer i fuglenes yngletid.

Fyns Hoved, Lillegrund og Lillestrand er omfattet af Natura 2000 område nr. 107, medens Scheelenborg Nor og områderne ved Øksnehave ligger udenfor Natura 2000 området. Der findes en fredningskendelse fra 1975 af Fyns Hovedområdet, som primært sikrer offentlig adgang til området og sikrer mod yderligere bebyggelse.

Nordskov enge er et naturgenoprettet område på 26 ha med søer, enge og overdrev.

Dele af det tørlagte Scheelenborg Nor under oversvømmelse i 2000'erne. Tænk, hvis denne tilstand blev permanent. Foto: Kurt Due Johansen.

Ynglefugle.

I området yngler en del ande- og vadefugle, måger, terner og Tejst.

Trækfugle.

Hele området er af stor betydning for trækfuglene både forår og efterår.

Der er her gode muligheder for at skabe et stort sammenhængende naturområde bestående af lavvandede arealer, strandenge, overdrev og skov mm. Samtidig er området ideelt til naturoplevelser og -formidling

Enkeltlokaliteterne i prioriteret rækkefølge

1 - Øerne i Lillestrand.

Øerne er ideelle yngleområder for en lang række fugle tilknyttet kysten, hvis forholdene tilpasses fuglenes krav. Som nævnt ligger de alle udenfor omdrift, men afgræsses ikke mere.

Hvad skal der gøres? Der bør snarest muligt genindføres hensigtsmæssig afgræsning på alle øerne i Lillestrand. Ræv bør effektivt bekæmpes.

Vejlø bør udlægges helt i græs og græsses sammen med de omgivende strandenge på fastlandet.

Bogø med mange ynglefugle bør udlægges som ø-reservat uden adgang i yngletiden, helt på samme vis som den gældende ordning for Mejlø.

Lillestrand, Fællesstrand og Pughavn bør udlægges som jagtfri områder.

Tiltagene vil gavne både ynglende og rastende vandfugle.

Sølvmågen yngler næsten udelukkende på øer og holme og er derfor talstærkt repræsenteret i Lillestrandens ørige. Foto: Kurt Due Johansen.

2 – Noret ved Scheelenborg

Det tidligere Nor ved Scheelenborg på 276 ha er inddæmmet fra Lillestrand i 1817 og består i dag af dyrkede marker og græsningsland for stutteriet på Scheelenborg. Noret afgrænses i dag mod Lillestrand af et dige og området afvandes ved brug af pumper. Området var oprindeligt et lavvandet havområde omkranset af store strandengsarealer.

Hvad skal der gøres? I dele af det tidligere saltvandsområde skabes en eller flere ferskvandssøer med ferske enge omkring.

Naturgenopretningen vil medvirke til, at der sammen med de eksisterende naturområder skabes et stort sammenhængende naturområde med gode raste- og yngleområder for en lang række af de fugle der i dag er trængte.

For at tilgodese specielt de rastende trækfugles muligheder for at udnytte området bør hele området – både de nyetablerede og de eksisterende naturområder – friholdes for jagt.

3 – Øksnehave

Området Øksnehave er hævet havbund, som i dag er et intensivt dyrket landbrugsområde. Markerne gennemskæres af et net af levende hegn og benyttes i vinterhalvåret af et stort antal gæs og svaner til fouragering. Skoven Søbjerg ligger centralt i området.

Hvad skal der gøres? Øksnehave bør have genskabt sin naturlige hydrologi, så der dannes fugtige områder efter samme model, der er anvendt ved Nordskov enge.

Søbjerg Skov bør henlægges som urørt skov.

Store strandenge vil kunne blive yngleplads for mange vadefugle og blive en vigtig rasteplass for gæs, vadefugle og rovfugle i træktiden. Skoven kan blive yngleplads for diverse hulrugende fugle, herunder måske Vende-hals.

Friluftsliv.

Området huser store sommerhusområder. Specielt Fyns Hoved og området omkring tiltrækker mange besøgende.

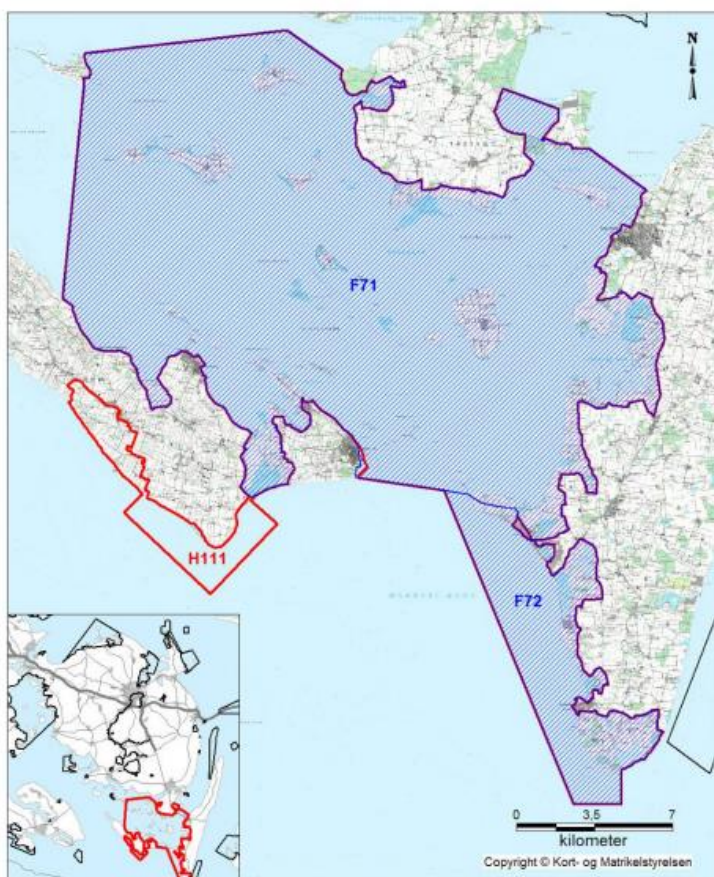
Ved skabelse af et stort sammenhængende naturområde bestående af de eksisterende arealer og (enkelte af) de foreslåede nye enge og lavvandede områder vil der blive grundlag for enestående naturoplevelser – specielt i fuglenes træktid. Områderne kan let forsynes med gode oversigtsmuligheder og/eller fugleskjul.

Prioritet nummer 11

Det Sydfynske Øhav

Overordnet beskrivelse

Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H111 (rød afgrænsning) og fuglebeskyttelsesområde F71+72 (blå skravering). Andre Natura 2000-områder er vist med sort afgrænsning.

Ovenfor er vist Naturstyrelsens kort over afgrænsningerne for Natura-2000-områderne (H111 og F71 og F72).

men også mange ænder, gæs, svaner, vadefugle og terner forekommer. Uden for yngletiden er området en meget vigtig rasteplass for svømmefugle og store dele (384 km²) af Det Sydfynske Øhav er da også for længst udpeget som EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 71, i dag benævnt Natura 2000-område 127. For fuglene er nedenfor nævnt udpegningsgrundlaget:

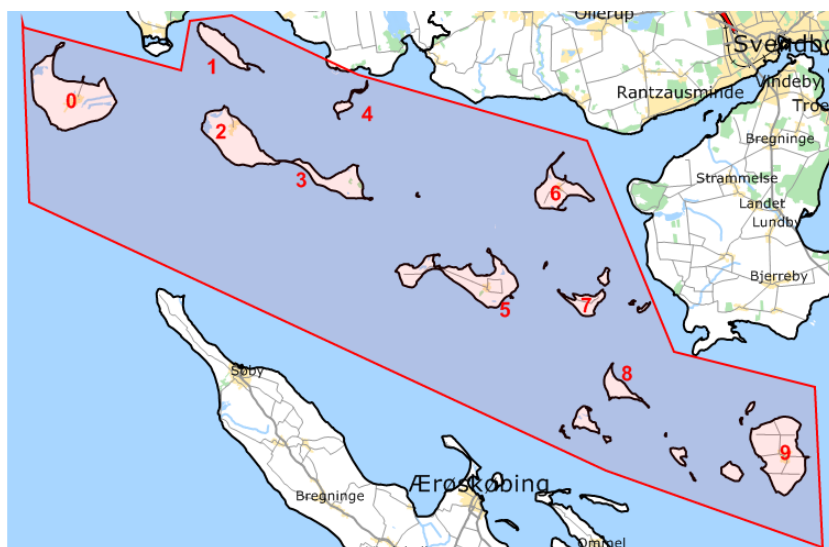
Ynglefugle Rørdrum, Havørn, Rørhøg, Plettet Rørvagtel, Engsnarre, Klyde, Engryle, Brushane, Sorthovedet Måge, Splitterne, Fjordterne, Havterne, Dværgterne og Mosehornugle.

Det Sydfynske Øhav er et druknet morænelandskab, hvor øerne er de øverste bakker, mens "lavland" er havbund og flak, lavningerne er strømrender. Det hele foregår dynamisk med klinterosion og fremdeles mange marine dannelser såsom rev, drej, strandsøer og odder. Her medtages hele Øhavet, dvs. øer og holme fra Lyø i vest til Strynø i øst. Altså ikke kun den del, der er fuglebeskyttelsesområde.

Der er beboede øer, men langt flere ubeboede holme og rev. De fleste af de beboede øer udviser vigende befolkningstal, og vil formentlig ad åre kun blive anvendt til sommerbeboelse.

Generelt er området med de mange ubeboede holme med landgangsforbud i fuglenes yngletid et fristed for kystfuglene. Der kunne dog godt efterspørges en mere konsekvent drift med afgrænsning af flere af holmene. Der er en gammel tradition for netop denne driftsform. Der er store strandenge med et rigt ynglefugleliv i form af mågekolonier,

Trækgæster: Knopsvane, Sangsvane, Mørkbuget Knortegås, Trolldand, Ederfugl, Hvinand, Toppet Skallesluger og Blishøne.

Vores afgrænsning af Det Sydfynske Øhav er dele af Fuglebeskyttelsesområde 71 så også de vestlige øer og holme inkluderes.

Enkeltlokaliteterne i prioriteret rækkefølge

1-Hjortø (7)

Hjortø har været hårdt ramt af affolkning, de mange

landbrug tidligere drives nu under et og meget ekstensivt.

Hvad skal der gøres? Øen bør udvikle sig til en græsningsø med afgræsning af kreaturer, men også gerne med ekstensive græsarealer ind imellem. Dræn nedlægges og en fersk vandstand inde på øen vil kunne gavne specielt vadefugle. Øen bør ses som et hele sammen med de nærliggende Hjelms hoved og Vibeholm. Den forholdsvis lange kystlinje giver gode muligheder for ynglende terner og vadefugle. Hjelms hoved bør også afgræsses.

Forårsbillede fra Hjortø. De mange diger inde på øen mellem markerne ses. Der er stor mangel på afgræssede arealer. Foto: Erhardt Ecklon.

2 - Skarø (6)

Hvad skal der gøres? Øen bør udvikle sig til en græsningsø med afgræsning af kreaturer. Det er specielt vigtigt, at vegetationen på engene ved Skarø Odde og Skarø Rev samt Kalveodde bliver holdt nede af effektiv afgræsning, hvilket er påbegyndt i 2015 med Svendborg Kommunes mellemkomst. Der er i de seneste års tid anlagt et stort antal pattedamme på Skarø.

Havternen byder velkommen ved Skarø. I baggrunden færgeren Høje Stene, der besejler Skarø og Drejø fra Svendborg i en trekantsrute. Foto: Erhardt Ecklon.

3 – Avernakø (2 og 3).

Søen ved Kulsagergård og Kongesø er i dag afvandede. De grænser op til Natura 2000-område 125 Vestlige del af Avernakø (med bl a. Hovedsø og Skanodde Sø, ialt 124 ha) så med forbedringer for Kongesø og Søen, kan der opnås en sammenbinding af områderne, hvilket kan forbedre robustheden.

Hvad skal der gøres? Lokaliteterne Kongesø på Avernakø og Søen sydøst for Kulsagergård på Korshavn bør genskabes som vådområder med frie vandflader. Der bør følges op med plejeforanstaltninger af omgivelserne.

4 - Strynø (9).

I modsætning til flere af de øvrige beboede øer i Det Sydfynske Øhav, har Strynø klaret strukturudviklingen med et stabilt folketal. Øen er overvejende flad og udnyttet til landbrug.

Hvad skal der gøres? Dele af Strynø (fx 100 ha) bliver lagt ud til græsning, gerne i forbindelse med de allerede eksisterende enge, fx mod syd ved Hagerne.

5 - Bjørnø (1).

Bjørnø er en kuperet landbrugsø.

Hvad skal der gøres? Bjørnø lægges ud i græs og evt. dræn afbrydes. Hele øen afgræsses. Gerne etablering af vandhuller.

6 - Drejø (5).

Drejø er en landbrugsø med færgeforbindelse til Svendborg. Der er i forvejen gode forhold for fuglene ved Nørresø (fugletårn) og Mejlhoved Odde, som er et strandengsområde med strandsøer og åbne sandoddedannelser.

Hvad skal der gøres? Søndersø på Drejø er afvandet, den skal genskabes som en lavvandet strandsø hvor omgivelserne bør udsættes for afgræsning, der kan hindre engene i at gro til.

7 - Øvrige øer.

Hvad skal der gøres? Svelmøerne (4) og Lyø (0): Her bør alle lysåbne arealer afgræsses. På Lyø sker der en stadig marin aflejring. Især ses dette tydeligt ved Det Nye Land vest for Lyø Sand. Her kunne for at hjælpe de kolonirugende ternere, måger og vadefugle måske graves en rende ved rodfæstet, så området fik karakter af holme, der var adskilt fra selve Lyø. Birkholm (8), her er det vigtigt at fastholde den vellykkede afgræsning af engene.

Friluftsliv

Selve Øhavet er i stigende grad under pres som friluftdestination, og udnyttelsen bliver stadig mere intens med øget sejlads af havkajakker, ligesom surfing og her især kitesurfing vinder frem. Det sker på arealer, hvor denne form for friluftaktivitet kan være direkte skadelig, da rev og odder under kitesejlads ofte "overflyves". Det er nemlig også her, at de kolonirugende kystfugle slår sig ned. Der bør arbejdes for, at fuglebeskyttelsesområdet får bedre beskyttelse af fuglelivet. Det kan synes indlysende, at fuglene er beskyttet i et fuglebeskyttelsesområde, men området er i virkeligheden kun delvis beskyttet mod jagt, sejlads og andre forstyrrende fritidsforhold.

Mosehornugle er udpegningsart for Det Sydfynske Øhav. Her er den fotograferet på Skarø af Steen Lauritsen.

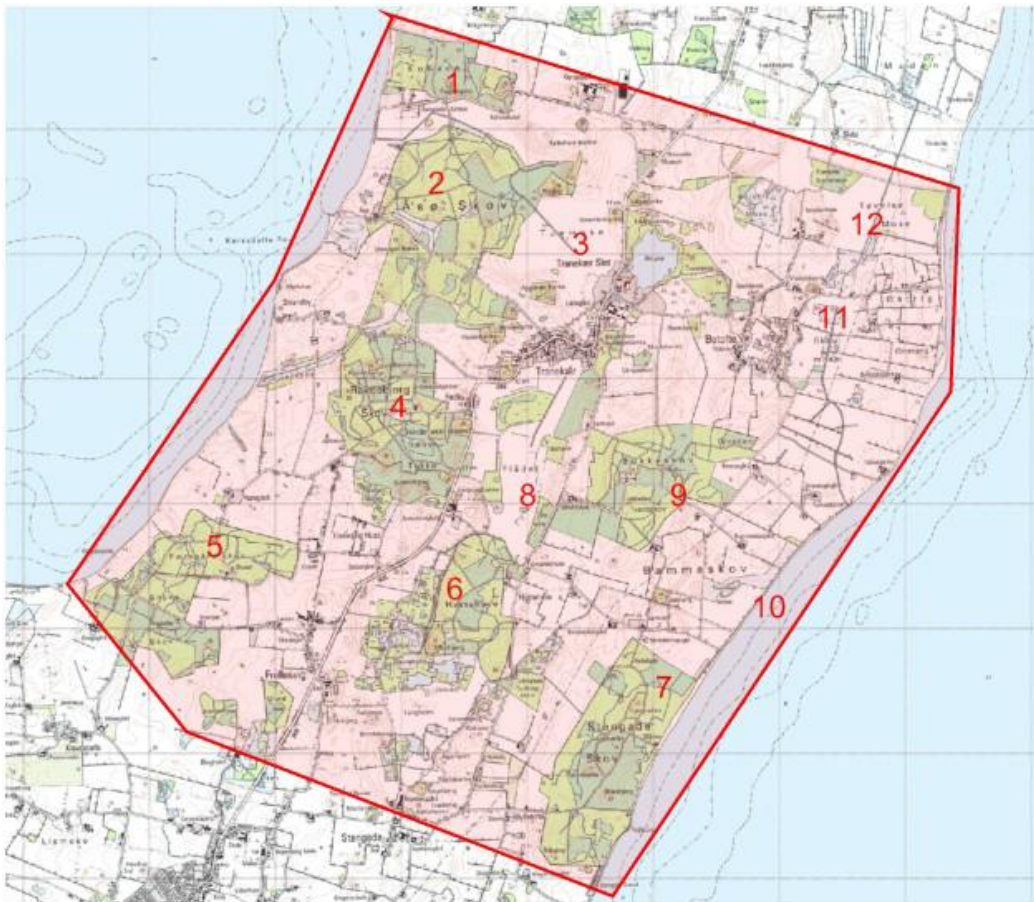
Prioritet nummer 12

Tranekærområdet

Overordnet beskrivelse

Området er et herregårdslandskab præget af en mosaik af små skove, landbrugsarealer og vådområder.

Områdefægrænsningen markeret med rødt. De omtalte lokaliteter er markeret med numre.

Enkeltlokaliteter.

Skove:

Kohave (nr. 1), Åsø Skov (nr. 2), Ravnebjerg Skov og Søby Tykke (nr. 4), Pæregård og Snave Skov (nr. 5), Hestehave og Stengade Sø (nr.6), Stengade Skov (nr. 7) samt Bukkeskov og Tvedeskov (nr. 9).

Vådområder:

Tuemosen (nr. 3), Tranekær Mose (nr. 10), Flådet (nr. 8), Botofte Mose (nr. 11) samt Tøvelsø Mose (nr. 12).

Tranen har givet navn til området, nu er den atter genindvandret til skovmoserne. Foto: Bent Staugaard Nielsen.

Hvad skal der gøres? Der er ikke foretaget en prioritering af de mulige naturgenopretninger i området, da der kan igangsættes mange forskellige større eller mindre projekter, som alle vil kunne bidrage til væsentlig forbedring af naturens tilstand. Tuemosen(3) var oprindeligt udset til vådområde, der skulle fjerne kvælstof, men er desværre opgivet, så vi foreslår, at mosen genskabes som et decideret naturprojekt, hvor hydrologien genskabes og efterfølgende afgræsses.

Eksempelvis kunne enkelte af de mange mindre skove omlægges enten til urørt skov eller til skov med meget naturnær drift. Blandt andet mulighederne for at genskabe skovens naturlige hydrologi vil være afgørende for udvælgelsen af den eller de konkrete skove til omlægningen.

Såfremt det er muligt at udvælge skove med tæt tilknytning til vådområder eller skove direkte med vådområder inde i skoven, vil det være en yderligere gevinst for naturen. Vådområderne kan enten være eksisterende eller genskabte i forbindelse med ændringer i hydrologien.

Langeland er et vigtigt område for trækkende fuglene både til rast og til fouragering. Der bør derfor sikres, at der i de genskabte naturområder ikke foretages jagt.

Friluftsliv.

Langeland er en magnet for fugleinteresserede, og gode naturområder på nordøen vil bidrage yderligere til områdets værdi for oplevelser, formidling og turisme.

Prioritet nummer 13

Holckenhavn/Nyborg Fjord

Overordnet beskrivelse

Området omkring Holckenhavn er et herregårdslandskab bestående af landbrugsarealer, slotspark, Holckenhavn Fjord med omgivelser, Kajbjerg Skov samt flere mindre skovområder, Holckenhavn Nor og strandenge med mindre strandsøer.

Der er fredet et 720 ha stort område (1957). Fredningen er en bevarende foranstaltning til at fastholde godsets områder, drift og bebyggelser i en bestemt tilstand, som nærmere beskrevet i kendelsen. Samtidig sikrer kendelsen området mod bebyggelse, bortset fra nødvendige bygninger for landbrugets drift. Fredningen opstiller bl.a. også krav til skovdække og beplantningens sammensætning, dog kun i en 200 m bred randzone ud mod kysten. Om Noret bemærkes, at der ikke må ske vandstandssænkninger og vandet må ikke forurenes.

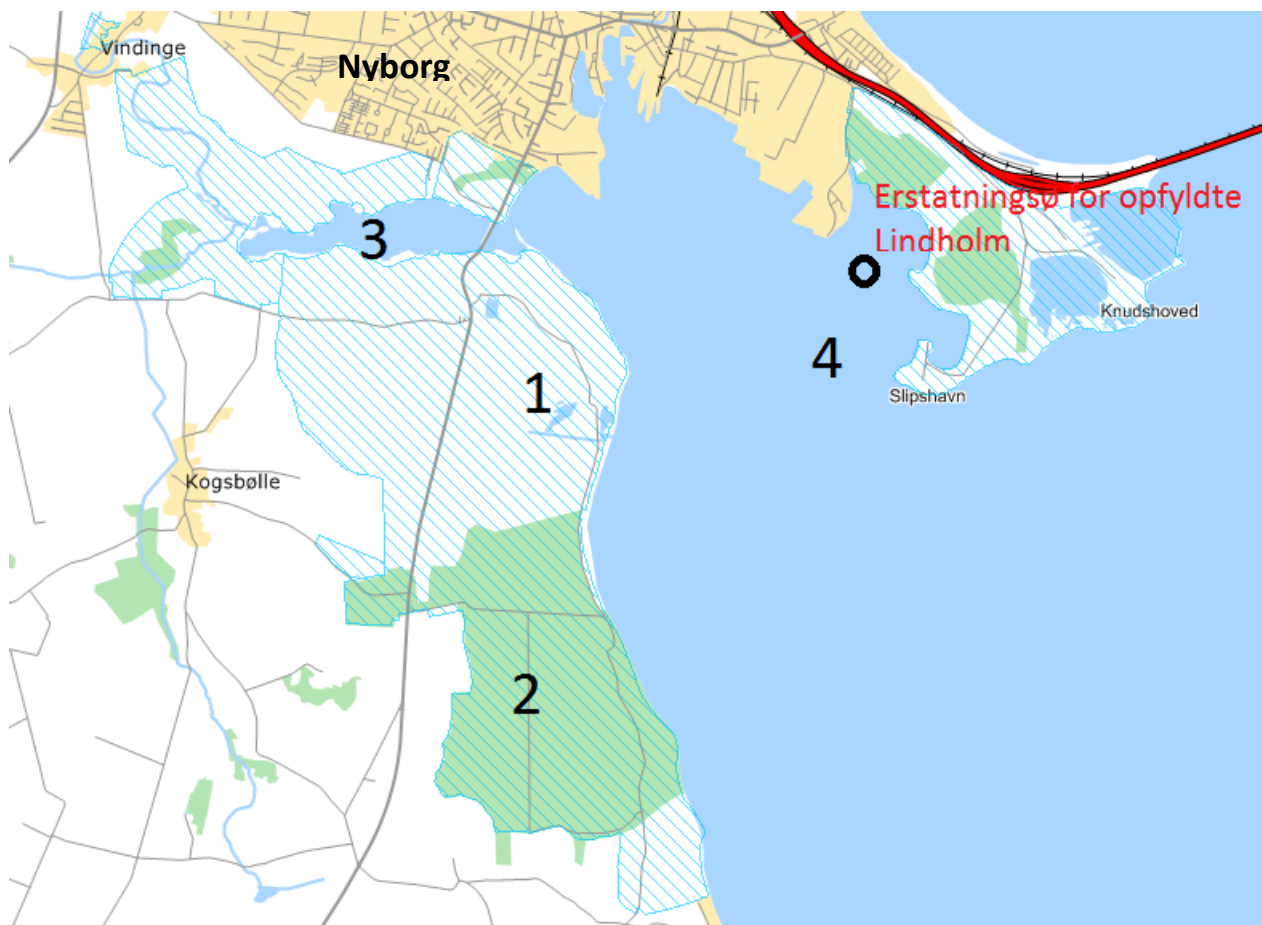
Enkeltlokaliteter i prioriteret rækkefølge:

1- Holckenhavn Nor er i dag et lavvandet lagunesøområde på få ha. Det blev inddæmmet omkring 1835, men dog aldrig helt tørlagt. Vandstanden holdes kunstigt lav ved fortsat pumpning så store dele kan dyrkes på traditionel vis.

Hvad skal der gøres? Vi foreslår, at hele området mod syd kunne genskabes som sø, så fordums rige fugleliv kunne genindvandre. Det ville kræve, at afvanding og udpumpning skulle stoppes, så der skabes en mosaik af vandspejl og

Området Ved Holckenhavn med Nyborg Fjord opfylder mange af dette katalogs intentioner. Dels rummer vores forslag naturgenopretning af det nu afvandede Holckenhavn Nor, dels naturpleje af nu tilgroede enge langs Holckenhavn Fjord. Med Kajbjergskovens Natura 2000-status, er det oplagt at udlægge større dele til urørt skov. Vi foreslår endvidere, at en i området beliggende løvskov kunne få lov til at passe sig selv og tjene som yngleplads for flere rovfuglearter, på sigt måske også Havørn. Endelig foreslås en erstatningsø for Lindholm, som i begyndelsen af 1970'erne blev inddraget til havneanlæg i Nyborg Fjord. Holmen kunne reetableres i fjorden på næsten oprindelig placering, så nyborgenserne atter kunne få glæde af kolonirugende måger og terner lige uden for døren. Nyborg har nemlig siden havneområderne blev overflødige i forbindelse med etableringen af den faste Storebælts-forbindelse netop bebygget disse arealer, der i dag bebos af rigtig mange mennesker. Hele vores forslag falder altså i tråd med hensigten om at binde områder sammen, skabe større biodiversitet og endelig at give befolkningen bedre forhold til i fællesskab at nyde bynær natur.

enge, og derved udgøre en stadig sjældnere naturtype for flere trængte vadefuglearter, her tænkes især på Viber, Rødben og Dobbeltbekkasiner.

Kort over Holckenhavn/Nyborg Fjord med de fredede områder markeret med blå skravering. De 4 delområder er beskrevet separat.

2 - Kajbjerg Skov ligger ud til Storebæltskysten. Området har et areal på ca. 294 ha og består hovedsagelig af skov domineret af løvtræbevoksninger, som stedvis har en artsrig bundflora. Skoven består af en mosaik af større og mindre arealer med forskellig skovtype – både bøge- og egeskov, nåletræbevoksninger og aske- og elleskov. Dele af skoven drives ved plukhugst og selvforyngelse, medens andre dele dyrkes mere traditionelt med ensaldrende beplantninger i række og renafdrift. Af Kajbjerg Skov er ca. 16,4 ha §3 beskyttet mose og strandeng.

Hvad skal der gøres? Ved at skabe en randzone i skoven ud mod kysten på 500 m bredde med urørt skov, vil der med tiden kunne udvikles gode ynglemuligheder for hulrugende andefugle som Hvinand og Stor Skallesluger. Hele Kajbjerg Skov drives med plukhugst, nåletræbevoksningerne konverteres til løvskov. Den naturlige hydrologi genskabes. Vi foreslår endelig, at der efterlades 25 m³ træ pr. ha som dødt ved i skovbunden og at 5-10 træer pr. ha får lov at stå til naturlig død.

Parti fra Kajbjerg Skov. Natura 2000. Et sådant skovbillede er ikke interessant, hverken for dyrelivet eller for den besøgendes oplevelse af skovnatur. Foto: Kurt Due Johansen.

3- Holckenhavn Fjord er en langstrakt fjord beskyttet med en vejdæmning med et enkelt gennemstrømningsfag i øst. Fjorden er omgivet af tidligere enge, der nu i udstrakt grad vokser til med Tagrør og høje urter. Fjorden gennemstrømmes af Ørbæk Å og Vindinge Å.

Ortofoto 2014 over Holckenhavn Fjord. Skoven Stenø ligger direkte ned til fjorden til venstre.

I området direkte ud til fjorden, ligger en mindre løvskov på Stenø, denne isolerede skovparcel bør passe sig selv og vil på denne måde kunne vokse sig ind i interessesfæren for mindre almindelige rovfugle såsom Duehøg, Rød Glente og Havørn.

Hvad kan der gøres? Det prioriteres højt at foretage naturpleje ved kreaturafgræsning af de tidligere enge langs Holckenhavn Fjord til modvirkning af tilgroningen.

4 - Ny Lindholm: Lindholm lå i Nyborg Fjord, den var en 3 ha stor holm, ejet af Nyborg Kommune, men blev inddraget under et projekt til havneanlæg (1972-74). Holmen husede endnu i 1960'erne op til 1000 par Stormmåge og 1000 par Hættemåge, dertil (1969) 150 par Splitterne.

Hvad skal der gøres? Vi forestiller os etableret en kunstig ø som **erstatning for** den inddragede Lindholm. Den kunne passende kaldes for Ny Lindholm. Placeringen foreslår vi så tæt på den oprindelige holms beliggenhed som muligt, se oversigtskortet.

Splitterne i Hættemågekoloni ved Storebælt, ganske vist fra Sprogø. I 1960'erne var billedet fynsk -og uden bro. Foto: Lars Hansen.

Friluftsliv

Der kan gås en rundtur om Østerø Sø, hvor der er et fugletårn. Stien på det gamle jernbaneterræn nord for Holckenhavn Fjord forlænges, så der bliver forbindelse mellem de adskilte stumper. Herved kan der gås en samlet tur. Et genskabt Holckenhavn Nor kan blive en bynær publikumsmagnet. Her rejses et fugletårn.

Prioritet nummer 14

Kerteminde Fjord og Kertinge Nor

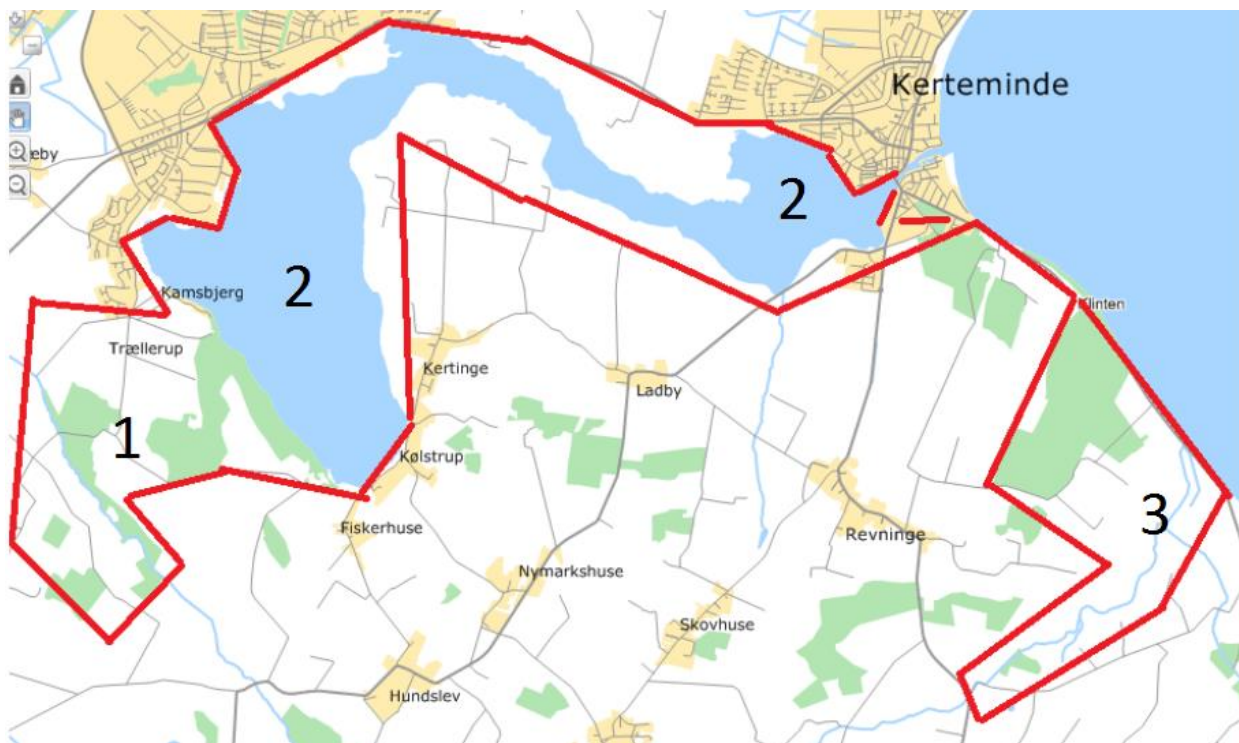

Overordnet beskrivelse

Kerteminde fjord og Kertinge Nor er forbundet med Kerteminde Bugt gennem det smalle indløb ved havnen i Kerteminde. Det samlede areal af vandområdet er 8,5 km² og gennemsnitsdybden er 2 m. Kertinge Nor er relativt fladvandet, mens Kerteminde Fjord har en central dybere rende med en maksimal dybde på ca. 8 m.

Der tilføres kun ringe mængder af ferskvand til området. Derimod påvirkes området af tidevandet, hvorved større eller mindre områder kan blive tørlagte ved ebbe. Tilførslen af spildevand til det lukkede farvand stoppede omkring 1990, hvilket har forbedret vandkvaliteten væsentligt.

Der findes tre mindre øer i området. Skålholm og Galgeholm i Kertinge Nor ved Munkebo samt Melen - næsten helt forsvundet, og kun synligt ved lavvande - ved indløbet til Kerteminde Fjord.

Områdefægrænsningen er markeret med rødt.

Kertinge Nor set mod Kølstrup kirke. Foto: Kurt Due Johansen.

De lavvandede områder og de hyppigt fritlagte kystarealer giver gode fourageringsmuligheder året rundt for en række fuglearter – Knopsvane, Blishøns, Toppet Lappedykker, Skarv, vade- og andefugle. Kertinge Nor benyttes til overnatningsområde af specielt Hættemåger og Stormmåger. Især i vinterhalvåret opholder flere tusinde fugle sig i området, det ses når vandet er isfrit og der ikke drives jagt. Det drejer sig om rastende trækfugle som Sangsvaner, Knortegæs, skalleslugere, Pibeand og Blishøne. Havørnen yngler og fouragerer i området.

Kerteminde og Munkebo ligger ned til Kerteminde Fjord og Kertinge Nor, hvorfor området har stor værdi ved at give bynære naturoplevelser specielt af fuglene i området.

De omgivende arealer udgøres af dyrkede marker og mindre strandenge samt skove ved Kertinge Nor og ved Østergård. Ravn og Grønspætte yngler her.

Kauslunde Å løber ud i Kerteminde Bugt syd for Lundsgård skovene. I vinterhalvåret oversvømmes engene langs åen inden udløbet i bugten, da der ikke vinterpumpes.

Enkeltlokaliteterne i prioriteret rækkefølge.

1 – Skovene.

Skovene ved Kertinge Nor og Østergård består af partier med løvskov og partier med granskov. Skovens drift er traditionel med anvendelse af renafdrift af hele skovpartier, når træerne har nået den hugstmodne alder. Der er nogle stående døde træer og højstubbe i dele af skovene, ligesom noget dødt ved findes i skovbunden. I skovene yngler både Stor Flagspætte og Grønspætte, hvilket skaber redehuller til en del hulrugende småfugle.

Skovene ved Lundsgård er primært løvskove med partier med gamle bøgetræer. Også her anvendes renafdrift af hele skovpartier.

Hvad skal der gøres? For alle skovene bør der træffes aftaler om mere naturvenlig drift. Skovene bør drives med plukhugst, et større antal træer skal stå til biologisk død, der skal være mere dødt ved både stående træer og liggende i skovbunden. Mere naturlig hydrologi i dele af skovene bør tilstræbes ved tilkastning af grøfter.

Skovkanten ud mod Kertinge Nor bør bevares urørt i så høj grad som muligt, således at der med tiden kan skabes bedre redemuligheder for de hulrugende andefugle – Stor Skallesluger og Hvinand.

De langt mere diverse skove der vil blive en følge af forslaget vil i det hele taget give et mere artsrigt og talrigt fugleliv. Specielt vil en mere naturlig skov give mulighed for indvandring af flere rovfuglearter samt plads til mange flere hulrugende fugle. For at beskytte den ynglende Havørn mod forstyrrelse, foreslår vi den lille skov, hvor Havørnen yngler, lukket for adgang i perioden 1/2-1/8.

2 - Kerteminde Fjord/Kertinge Nor.

Øen Galgeholm rummer en stor stormmågekoloni. Melen ved Kerteminde Fjords indløb er kun synlig over vandet i perioder med lavvande.

I isfrie vintre er området et vigtigt raste- og fourageringsområde for mange ænder, svaner, Blishøns og skalleslugere. Havørnene yngler tæt på Noret og fouragerer også her. Kertinge Nor er et vigtigt overnatningsområde for måger – fortrinsvis Hættemåger og Stormmåger.

Hvad skal der gøres? Den lille ø Melen i indløbet til Kerteminde Fjord har tidligere været græsbevokset, men er i dag kun synlig ved lavvande. Genetablering af en egentlig ø vil kunne give gode ynglemuligheder for specielt Ederfugle samt måger og terner. Der kunne etableres nye fugleøer til ynglende terner, måger og andefugle i Kertinge Nor.

Blishøns forekommer i store flokke i Kertinge Nor. Her tjener de bl.a. som fødegrundlag for Havørnen. Foto: Kurt Due Johansen.

3 - Kauslunde Å området.

Ved åens udløb i Kerteminde Bugt findes enge, som i vinterhalvåret oversvømmes. Vandstanden i området styres ved hjælp af pumper, som sender åvandet ud i bugten.

Hvad skal der gøres? Den naturlige hydrologi langs Kauslunde Å bør genskabes, således at der sker oversvømmelser om foråret og at disse langsomt tørrer ud så området kan afgræsses og høslættes.

Friluftsliv.

Kertinge Nor og Kerteminde Fjord bliver i dag brugt til mange former for aktiviteter, såsom roning, kajaksejls, vandskiløb og kitesurfing.

Der er langs hele Kertinge Nor/Kerteminde Fjord gode muligheder for at iagttage fuglene på vandet. Områderne bør med deres kystnære beliggenhed af hensyn til publikum blive jagtfri. Derved kan de rastende og fouragerende trækfugle få fredelige forhold samtidig med at de lettere vil kunne opleves fra land.

Prioritet nummer 15

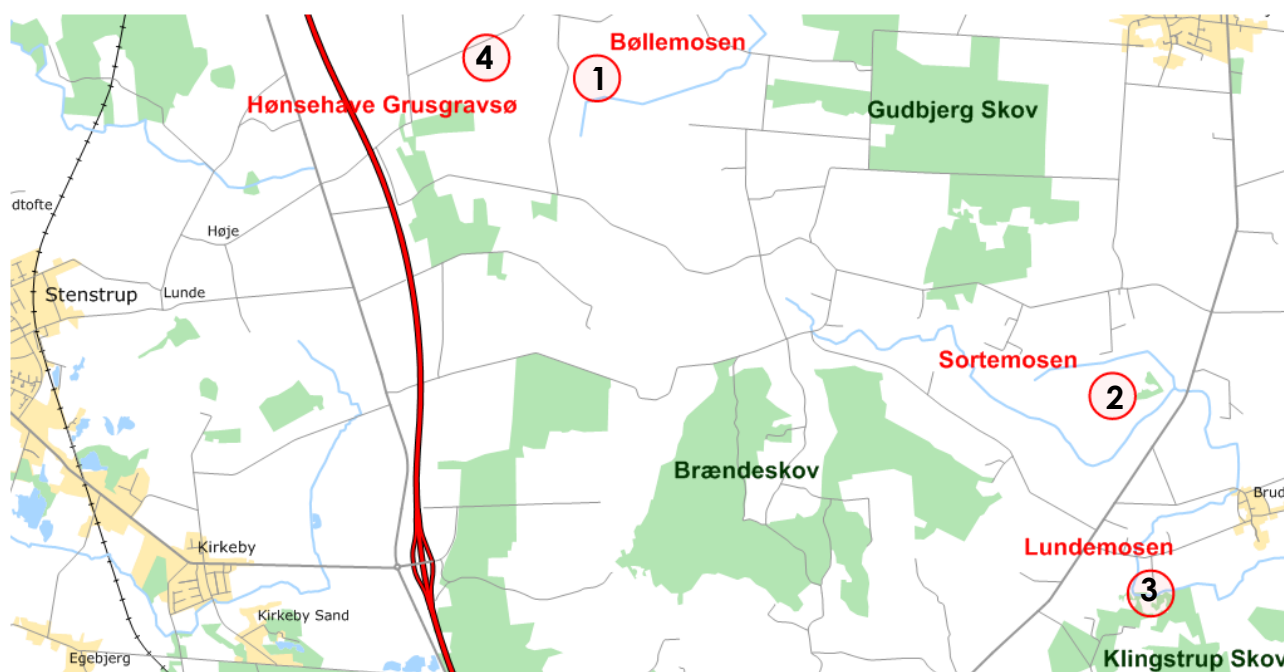
Skove og moser på Sydøstfyn

Overordnet beskrivelse

Som perler på en snor ligger de sydøstfynske moser i området øst for Stenstrup. Flere af lokaliteterne er blevet naturgenoprettet, eller kan være på vej til at blive det. Her er beskrevet fire våde områder, der alle er forskellige og som derfor kræver forskellige initiativer af Den Danske Naturfond.

Mellem disse moseområder ligger der et antal ret store skove, som overvejende stadig har stor andel af løvtræer. Skovene er ligesom moserne i privatbesiddelse.

Som perler på en snor ligger de sydøstfynske moser. Der er gode skove ind i mellem.

Enkeltlokaliteterne i prioriteret rækkefølge

1- Bøllemosen

Området ligger hvor Vejstrup Å og Stokkebækken har udspring, altså i et vandrigt, men drænet "vandland". Begge vandløb løber mod sydøst og øst og ender i Store Bælt, da bakkerne mod syd med Højbjerg effektivt forhindrer løb den vej. Området er i dag udnyttet landbrugsmæssigt med en del græsarealer og majsafgrøder, hvilket tyder på tilstedeværelse af kvægbrug. Bøllemosen rummer potentiale til at blive en rigtig fin lokalitet, hvis planer om at naturgenoprette området føres ud i livet til en 29 ha lavvandet

sø omgivet af våde og tørre enge. Et eldorado for svaner, gæs, svømmecænder og vadefugle, må man tro.

Samtidig ligger Bøllemosen tæt på Sortemosen, og der vil kunne opnås en fin synergieeffekt for fuglene.

I vintersæsonen står vandet højt, men i løbet af foråret forsvinder det fugtige præg og dermed et rigt fugleliv fra Bøllemosen. Foto Palle Bo Larsen.

Hvad skal der gøres? Bøllemosen må retableres som fuglelokaltet, dvs. en sø hvor de tilstedende enge genskabes med sjøvand, som holder bunden fugtig langt hen på foråret. Det kunne være en uvurderlig hjælp for fx Viben, der er trængt i landbrugslandet.

2 – Sortemosen

Sortemosen ligger syd for Lakkendrup midt i et agerlandskab.

Området har tidligere været betragteligt større, men afvandinger under 1. Verdenskrig blev gennemført, og de fugtige enge forsvandt eller blev indskrænket, vandfladen ligeså.

I 2006 gennemførtes imidlertid et naturgenopretningsprojekt, der ialt kom til at omfatte 171 ha. I tørre perioder (som fx i foråret 2009) mangler der dog stadig vand, engene tørrer ud.

Sortemosen har især om foråret et rigt fugleliv med rastende gæs, svaner, ænder og vadefugle. Lokaliteten er potentielt en traneynglelokaltet. Havørnen ruger i nærheden. Der er rejst et fugletårn, så fuglelivet kan iagttages, desværre med udsyn over mosen i modlys. I sensommeren og efteråret sker der en stor forringelse af fuglenes forhold. Da tømmes området for fugle, når jagtsæsonen går i gang.

Fra fugletårnet i Sortemosen kan man få et godt indblik i områdets fugleliv. Mange lokale besøger tårnet, hvor der er opsat tavler over de typiske fuglearter. Foto: Niels Andersen.

Hvad skal der gøres? Omkring Sortemosen er det vigtigt, at de små jagtremiser med nåletræer forsvinder, ligesom jagten lægger en voldsom hæmsko på fuglelivet i jagttiden. Derfor vil vi her foreslå, at jagten købes fri. En større udbredelse af afgræssede enge og måske en yderligere hævnning af vandstanden vil forbedre forholdene for svømme- og vadefugle.

3 - Lundemosen

Lundemosen eller Holmdrup Mose ligger svært tilgængelig øst for Svendborg-Ørbæklandevejen nær Brudager. Mosen er tæt beliggende ved Vejstrup Ås løb i et kuperet område med skovbevoksning og agerland.

Tidligere har tilgroningen været holdt i skak med langt mere udbredt afgræsning. Det vidner nu vegetationsskjulte hegnspæle med rusten tråd om.

Det er særdeles nyttigt med en mosaik af åbne og mere tilgroede landskabsparceller, således at også vadefugle kan finde en yngleplads, her tænkes især på Vibe, Rødben og Dobbeltbekkasin.

Der er ganske pæne vandflader i Lundemosen, men mosen er svær at overskue og komme rundt i. Foto: Niels Andersen.

Hvad skal der gøres? I Lundemosen må der genindføres kreaturafgræsning, så der også kan tilbydes engfuglene gode forhold.

Desuden foreslås en sti ind fra vest og at der i forbindelse hermed rejses et fugletårn, så alle kunne få glæde af et besøg i Lundemosen, uden at det vil påvirke fuglelivet negativt.

4 - Høsehøve Grusgravssø

Høsehøve Grusgravssø er en grusgrav, der blev etableret i forbindelse med råstofindvinding til Svendborgmotorvejen, men som i dag står med stort vandspejl og endnu sparsomt bevoksede omgivelser. Der er etableret en mindre ø i søen.

Hvad skal der gøres? Det blev besluttet, at Grusgravssøen med dens omgivelser skulle gives tilbage til naturen ved endt grusgravning, derfor ligger området i dag hen med særvekslende med fine bredomgivelser. Alligevel er der allerede tegn på stærk tilgroning, hvorfor det kan anbefales, at de åbne omgivelser holdes nede, fx gennem afgræsning, og at der udarbejdes en plejeplan, så tilgroning hindres. Det må ligeledes hindres, at der sker yderligere "tivolisering" eller "klondykisering" af området, det er allerede ved at ske!

De store skove

Også i de store skove i området har der oprindeligt hersket våde forhold, nu er de stærkt drænet. Der kunne med disse naturgivne hydrologiske forhold, være basis for, at der netop her kunne genskabes mange vådområder i skoven, hvilket er en mangelvare i dagens skovbrug. Mange arter ville profitere på, at skovsumpe kunne få en mere prominent plads i skovbilledet, fx vadefugle som Svaleklire og Skovsneppe.

I øvrigt rummer skovene som helhed gode eksempler på et alsidigt skovfugleliv, men de drives i dag som udprægede produktions-skove med en stor andel af juletræer eller pyntegrønt, så driften må ekstensiveres med flere veterantræer og med partier af urørt skov.

Friluftsliv

Jagten i Sortemosen om efteråret skræmmer fuglene væk, og på den fine lokalitet oplever man, at forårets talrige fuglebestande om efteråret er totalt fraværende. I Lundemosen kan der etableres et fugletårn, så også fuglelivet her kan opleves af befolkningen, måske suppleret af et intelligent stiforløb. Også i grusgravsøen vil et færdselssamlende fugletårn være et gode.

Dobbeltbekkasinen med det grotesk lange næb kan opleves i de fire nævnte moser, men man skal se godt efter, for fuglen falder let i med omgivelserne. I Danmark har den i lighed med mange andre vadefugle oplevet en massiv tilbagegang i de seneste årtier. Foto: Jan Skriver.

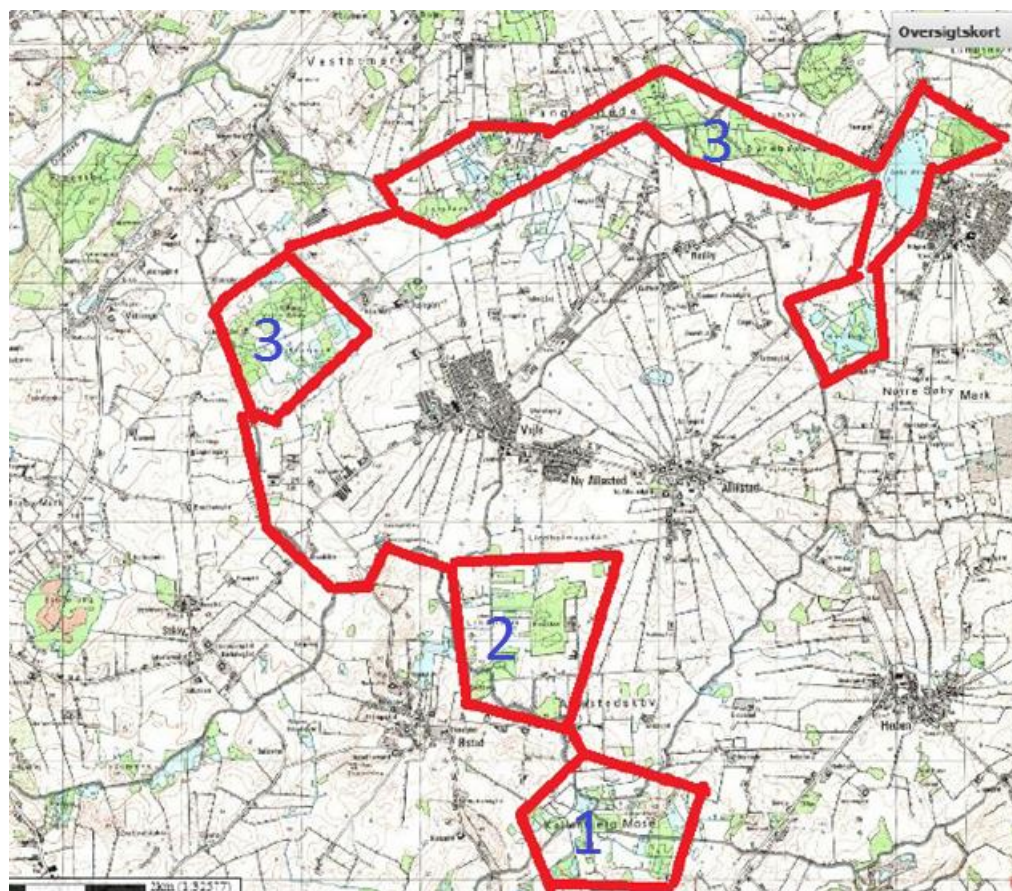
Prioritet nummer 16

Moser og skove fra Søby til Køllenbjerg

Overordnet beskrivelse

Morænelandskab med søer, moser og enge samt skove. Området er mere eller mindre forbundet, bl.a. ved vandløb.

Områdekort med røde afgrænsninger.

Enkeltlokaliteter i prioriteret rækkefølge

1 – Køllenbjerg Mose

Vandstanden er sænket og mose- og engarealer er opdyrket i Køllenbjerg Mose og store arealer gror til.

Hvad skal der gøres? Den naturlige hydrologi i Køllenbjerg Mose bør genskabes. Tiltagene vil gavne især Trane, som har forsøgt at yngle flere år.

2 – Lindholm-området

Lindholmområdet bestod tidligere af langt fugtigere arealer og nogle mose- og engarealer er opdyrket.

Hvad skal der gøres? Den naturlige hydrologi i området bør genskabes. Tiltagene vil gavne ynglende vandfugle og rovfugle.

Den Røde Glente har kollektiv vintersoveplads. I januar 2015 blev der ved Lindholm fundet den første på Fyn. På skumringsbilledet fra Lindholm ses 15 Glenter gå til ro. Foto: Bent Staugaard Nielsen.

3 – Skove vest for Søby og Vejle Skov

Skovene i området drives traditionelt og med kun lidt dødt liggende og stående ved.

Hvad skal der gøres? Der bør træffes aftaler om driften af skovene i området. Skovene bør drives med plukhugst, et antal træer til biologisk død. Der skal være dødt ved i skovbunden og grøfter i skovene kastes til.

De mere naturlige skove, der vil blive en følge af forslaget, vil give et langt mere arts- og talrigt fugleliv. Desuden vil en mere naturlig skov give mulighed for indvandring af flere rovfuglearter samt mange hulrugende fugle.

*Søbysøgård Sø indgår som et værdifuldt led i kæden af lokaliteter i det beskrevne område.
Foto: Kurt Due Johansen.*

3 – Kildemosen

Der foregår lidt afgræsning i Kildemosen

Hvad skal der gøres? Afgræsning bør genoptages andre steder i moserne og engene ved Allested Vejle for at skabe forudsætningen for en fri flora og fauna.

Friluftsliv

Styrkelse af de biologiske værdier i områderne kan tiltrække turister, herunder naturturister. Eksempelvis blev der som nævnt i billedteksten side 90 ved Lindholm-området den 16. januar 2015 fundet en overnatningsplads for Rød Glente. Som det højeste tal, blev der set 25 fugle gå til nattero, hvilket tiltrak mange naturinteresserede mennesker. Fra offentlig vej kunne de uden at forstyrre se Glenterne gå til ro i træerne. Fortsætter overnatningen i de kommende år på samme sted, vil det være oplagt at formidle denne betagende oplevelse til befolkningen.

Prioritet nummer 17

Bjørnemose ved Svendborg

Overordnet beskrivelse

Bjørnemose ligger lige øst for Svendborg. Det er navnet på et gods med rideheste, beliggende ud til Svendborg Sund lige øst for Thurødæmningen, men som har det meste af sit filliggende forpagtet ud til Svendborg Kommune. Området nærmest vandet er egentlig et sumpet moseområde, men er i stærk tilgroning, hvorfor vandfladen nærmest er ikke-eksisterende, mens omgivelserne gror til med tagrør og pilebuske.

Når det allerede eksisterende naturområde medtages her, er det fordi en naturgenopretning med fokus på at få vandflade og tilstødende enge kunne etableres, og fordi Svendborg derved kunne tilføjes en bynær attraktion med højt naturindhold.

Nord og øst for Thurødæmningen og tæt på det meget besøgte Christiansmindeområde med mange rekreative faciliteter og badestrand, ligger Bjørnemoses enge og mosehuller. I realiteten er der ikke så meget vandflade tilbage som vist på kortet. Der er sket stor tilgroning.

Hvad skal der gøres? Vi forestiller os med Fåborgs Sundsøen og Søen ved Valdemars Slot som forbillede og relevant sammenligningsgrundlag, at der kunne skabes en god, kystnær vandfuglelokalitet. Der skal naturgenoprettes, så de centrale dele bliver til en robust sø med et antal småøer, der kunne tjene som yngleplads for kolonirugende fugle, fx Hættemåge og dermed også Sorthalset Lappedykker og potentielt Splitterne. Engene kunne afgræsses på udvalgte partier, men også enkelte steder være ugræssede, så egentlig rørskov kunne få fodfæste. Med et intelligent design, har området gode muligheder for at udvikle sig fra øjeblikkets naturslum til en førsteklasses fuglelokalitet.

På dette område kunne det tilgroede areal erstattes af en regulær sø. Set mod øst, hvor Bjørnemosgård anes. Foto: Niels Andersen.

Friluftsliv

Der kunne i periferien etableres en natursti, men på dele af en rundtur, skulle stien ledes væk fra søens umiddelbare omgivelser, så der også kunne opstå uforstyrrede forhold. Såfremt det skønnes nødvendigt, kunne der etableres et fugletårn ved sydsiden, så interesserede bedre kunne overskue området i medlys.

Sammenligningen med Fåborgs Sundsøen eller blot Sundet, er relevant. Denne blev genskabt i efteråret 2000. Vi ser, hvilket aktiv Sundsøen er for Faaborg i dag, tilsvarende kunne gøres for Svendborg.

Som Sundsøen er i dag, er det en biotop med en meget stor bestandstæthed af fugle. Mere end 180 forskellige arter er set her, og områdets karakter, med åben vandflade, rørskov, moseområder og sumpskov, giver gode betingelser for mange forskellige ynglefugle. Mere end 20 arter yngler foreløbig ved Sundet og der forventes flere arter. Den sjældne Sorthalsede Lappedykker begyndte at yngle ved søen i 2002. Det skete fordi en hættemågekoloni opstod ved Sundet allerede året efter genoprettelsen, nemlig i 2001.

Den Sorthalsede Lappedykker udnytter Hættemågernes beskyttelse og yngler for det meste i hættemågekolonier. Flere forskellige lappedykkere, rørhøns, og ænder yngler i dag ved Sundet og tilstødende enge mod øst afgræsses af kreaturer, hvilket er med til at holde dette område åbent.

Der er etableret en sti rundt om Sundsøen, men dennes forløb ledes væk fra søen visse steder, hvilket giver områder uden færdsel, hvor mere sky fuglearter kan etablere sig.

Aage V Jensen Naturfond har erhvervet Sundbakkerne, som er et tilstødende højdedrag mod nord. Derved undgik man en boligudstyknig af det naturskønne område. Der er fri adgang i det nordlige bakkeområde, og udsigten fra bakketoppen ud over Sundsøen og Øhavet er storslået.

Sundsøen sådan som Per D. Poulsen ser den, med Sorthalsede Lappedykkere.

Den smukke Sorthalsede Lappedykker med unger på ryggen. Foto: Gunnar Knudsen.

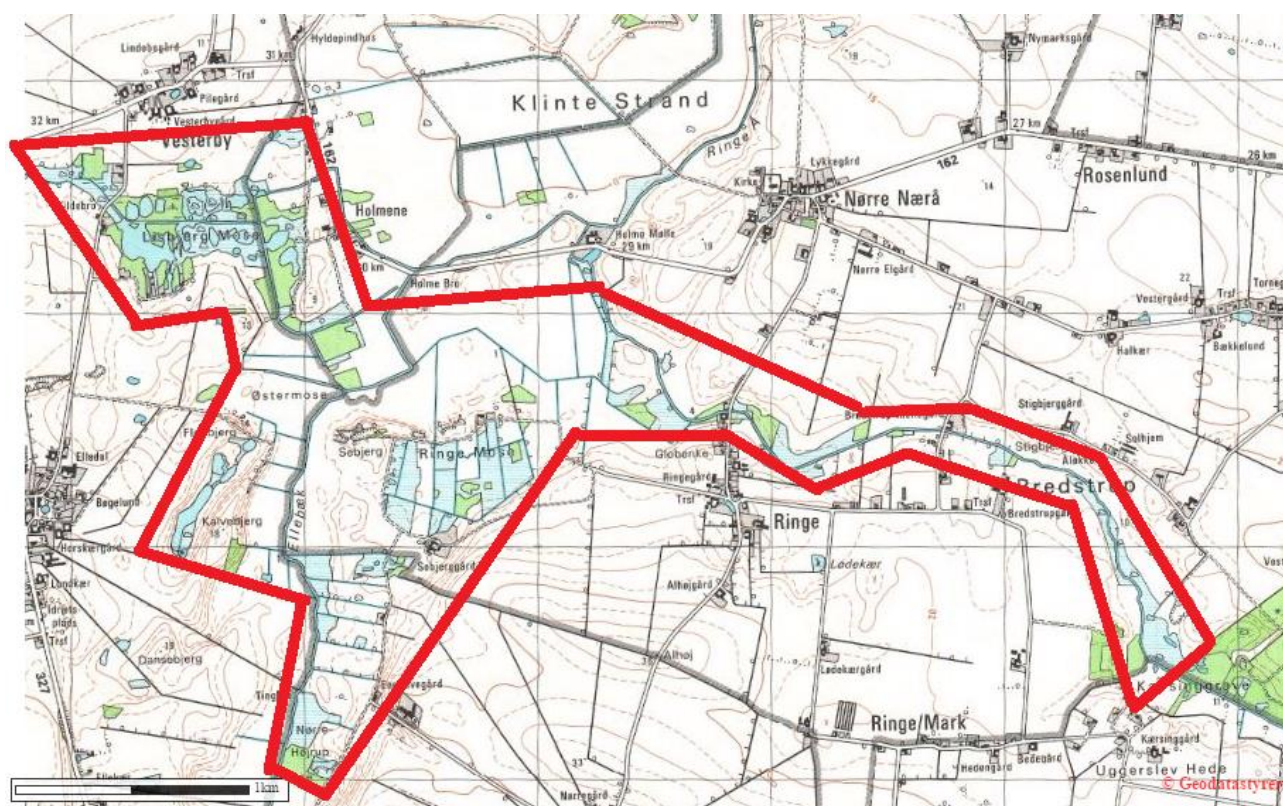
Prioritet nummer 18

Ringe Mose, Kærising Grave og Lisbjerg Mose

Overordnet beskrivelse

Større moseområder langs Ellebækken og Ringe Å, bestående af moserne Kærising Grave, Ringe Mose og Lisbjerg Mose. Moserne er i tilgroning.

En helhedsplan for moserne

De fynske moser -og særligt på Nordfyn- er gennemgående ødelagt ved afvanding, tilgroning og fragmentering. Det er væsentligt, at et større samlet moseområde med en rig fuglefauna og en rig botanik restaureres og bevares.

Hvad skal der gøres? Området bør forbindes ved udlæg af i dag dyrkede arealer til mose og eng, hvorefter hydrologien genoprettes og hele området afgrænses.

Rørsanger synger fra røskoven. Maj 2015.
Foto: Poul Brugs Rasmussen.

Genskabelse af så store, sammenhængende mosearealer vil på én gang løfte fuglelivet, herunder ynglende og rastende vandfugle samt f.eks. fouragerende Slørugle. Desuden vil den skrantende nordfynske flora løftes.

Friluftsliv

Det er oplagt at etablere en sti der går rundt om de tre moser.

Der bør sættes på formidling af naturværdierne, herunder naturligvis først og fremmest mosernes fugleliv, men også deres planteliv, da moserne rummer nogen af de største planteinteresser på Nordfyn.

Stort set alle de nordfynske moser er i dag tilgroet. Derved er mange fugle der kræver lysåbne forhold, forsvundet. Moserne Ringe Mose, Lisbjerg Mose og Kærsing Grave bør restaureres med forbedret hydrologi og genindførelse af afgræsning. Foto: Kurt Due Johansen.

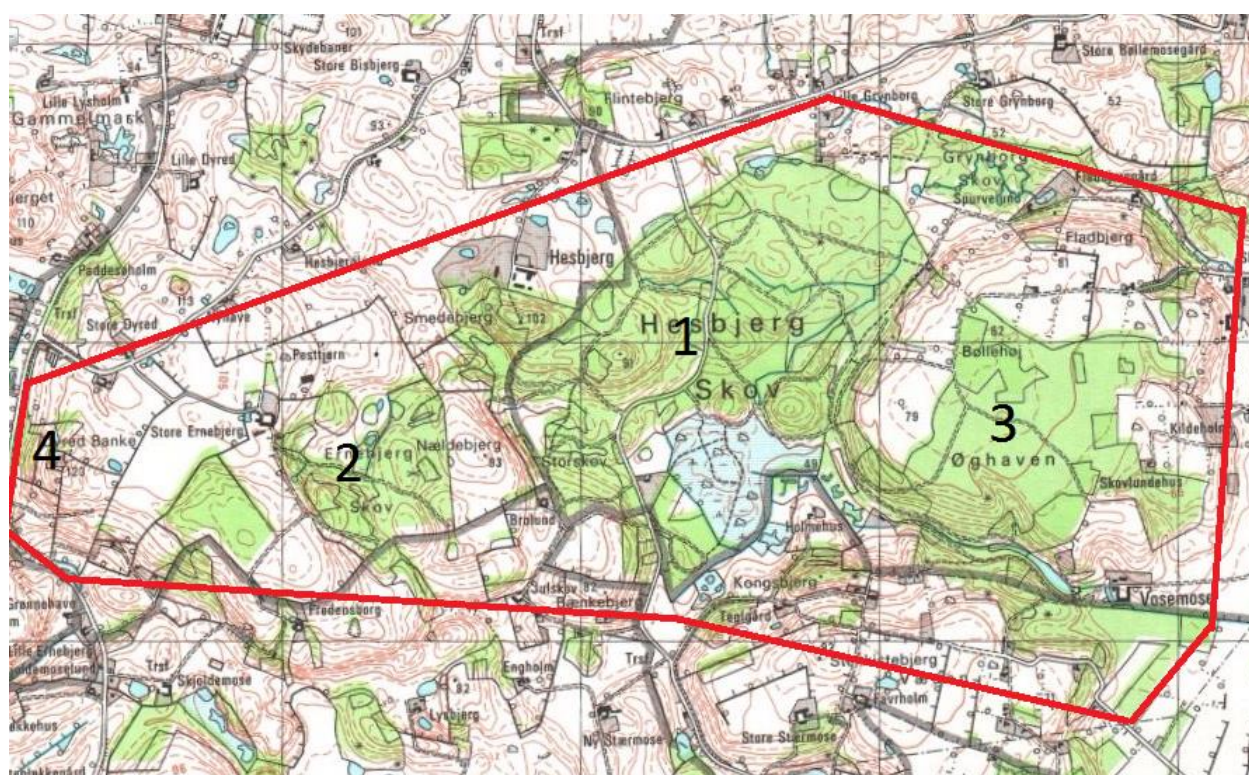
Prioritet nummer 19

Dyred Banke til Hesbjerg

Overordnet beskrivelse

Hesbjergskovene udgør Odense Kommunes største samlede skovområde. Skovens kvalitet er især beliggenheden tæt på den store by Odense og at der inde i og imellem skovene ligger et stort antal moser, enge, overdrev og dyrkede arealer – en sjælden kvalitet på Fyn.

1 – Hesbjerg Skov

Skoven er den største i området og drives stærkt traditionelt.

Hvad skal der gøres? Skoven skal overgå til plukhugst og der skal være elementer af følgende tiltag til stede: dødt stående ved, dødt ved i skovbunden, reduceret afdræning, naturpleje af lysåbne arealer inde i og op til skoven.

2 – Ernebjerg Skov

Ernebjerg skov er den af skovene, hvor der er størst skovkvaliteter, da her ikke de seneste år er foretaget fladehugster.

Hvad skal der gøres? Den nuværende skovdrift bør fortsætte og naturtiltag fortsætte, således at der er følgende elementer i skoven: dødt stående ved, dødt ved i skovbunden, reduceret afdræning, naturpleje af lysåbne arealer inde i og op til skoven. Det er vigtigt at sikre den del af Ernebjerg Skovmose, som ikke er sikret via naturbeskyttelsesloven.

Skovene ved Hesbjerg drives stærkt traditionelt med fladehugster og der er kun ganske få ældre træer. Dette i øvrigt spændende naturområde tæt på den store by Odense bør i langt højere grad drives naturbevarende med plukhugst, ældre træer og dødt ved, både stående og liggende. Foto: Kurt Due Johansen.

3 – Øghaven

Øghaven drives ligesom Hesbjerg Skov, traditionelt med fladehugster og kun med få naturbevarende tiltag. Dog er der ikke så store fladehugster, men træerne i skoven er relativt unge, stort set uden dødt ved, hverken stående eller liggende.

Hvad skal der gøres? Skovdriften bør ekstensiveres og være plukhugst med naturbevarende tiltag, jf. prioritet 1 og 2.

4 – Dyred Banke og forbindelsesområder mellem alle skovene

Dyred Banke udgør Odense Kommunes højeste punkt. Overdrevene på østsiden af banken er ikke sikret via naturbeskyttelseslovens § 3, da der er genopdyrkningsret.

Hvad skal der gøres? Dyred Banke bør sikres som ét stort overdrev og forbindelserne mellem alle områdets skove i form af moser, enge og overdrev samt åbne marker uden juletræsplantning bør sikres.

Grønspætten, som virkelig er grøn, yngler i området. Foto: Erik Thomsen.

Friluftsliv

Den nære beliggenhed til storbyen Odense betyder mange besøgende i skovene ved Hesbjerg.

Det er essentielt, at det store publikum kan besøge alle skovene. I dag kan man ikke lovligt komme til den 25 ha store skov Ernebjerg Skov. Der bør være lovlig adgang til denne fine skov.

Hele området, lige fra Dyred Banke i vest til Øghaven i øst, bør fremtidigt bindes sammen af et stisystem, gerne med en sløjfe, så man kan gå en lang og spændende tur i dette Odenses mest kuperede og skovrige landskab.

Vi foreslår, at besøgsfaciliteterne udbygges kraftigt, bl.a. i form af en langt

bedre skiltning og information, så de besøgende informeres om de værdifulde biologiske, geologiske og kulturelle værdier i området. Det kunne overvejes at etablere et mindre besøgscenter i området.

Prioritet nummer 20

Områder på Vestærø

Overordnet beskrivelse

De to områder på begge sider af Søby er kuperede landbrugsarealer, ligesom arealet syd for Skovby er et kuperet landbrugsareal.

Vitsø Nor er en lavvandet bugt der har været afvandet, men som nu er genskabt som en lavvandet sø på 50 ha med omgivende, lige så store enge.

Tre landbrugsarealer i nærheden af Søby er markeret. Her kunne rejses skov.

Vitsø Nor er Ærø's største ferskvandssø og indeholder store biologiske værdier, foruden det er et rekreativt vigtigt område med en sti hele vejen rundt om søen. Vitsø Nor er således i "god gænge", men medtages i dette katalog, da området er særdeles velbesøgt, og fordi noret bør kædes sammen med de skove som vi foreslår plantet.

Den meget fint naturlokalitet Vitsø Nor bør kædes sammen med et antal skove, der bør nyplantes på det vestlige Ærø. Foto Kurt Due Johansen.

1 – Omkring Søby, Ærø

Der er tale om tre bølgende landbrugsarealer.

Hvad skal der gøres? De tre kuperede områder bør have førsteprioritet, idet her er mulighed for at plante større skove.

Det bør undersøges om der på de skitserede lokaliteter på Ærø kan plantes en eller flere større skove. Ærø har i Middelalderen på et givet tidspunkt været skovdækket, men er i dag i høj grad skovfattig.

Hvis man vil plante en eller flere større skove på Ærø, gælder det om at finde et eller flere arealer, hvor en skov ikke vil være alt for dominerende, rent landskabeligt set, og hvor ærøboerne kan acceptere en sådan.

En større skov på Ærø vil være af stor værdi for de lokale, både rekreativt set og for de biologiske værdier, da man kan fremme plante- og dyrearter der er tilknyttet skove, og som derfor er sjældne på Ærø.

Havørnen er en af de fugle, der kan opleves i træktiden ved Vitsø Nor. Foto: Keld Skytte Petersen.

Friluftsliv

Det er vigtigt, at der på Ærø er gode muligheder for friluftsliv, både for de fastboende og for turister. Der er i høj grad mangel på skov på Ærø. Én eller flere større skove på Ærø, ville på én gang løfte mulighederne for friluftsliv meget. Undersøgelser viser nemlig, at danskernes favoritsted for friluftsliv er skovene. Skov anvendes i det hele taget af hver eneste dansker flere gange om året!

Skovene på Ærø bør indtænkes i sikringen af det ærøske grundvand, akkurat som det er sket i Odense med plantning af skovene ved Elmelund.

Nyplantede skove på Ærø bindes via et stinet sammen med det fine naturområde Vitsø Nor.

Mere natur til Fyn – det er ønsket, håbet og forventningerne bag denne bog.

Medlemmerne af Naturpolitisk Udvalg under Dansk Ornitologisk Forenings lokalafdeling for Fyn har med denne bog samlet 20 prioriterede forslag både til nye naturområder og til forbedringer af eksisterende natur rundt i det fynske område.

Den Danske Naturfond får her et omfattende og velbegrundet katalog over områder, hvor det vil være yderst ønskeligt, at fonden igangsætter en række projekter til forbedring af naturtilstanden med henblik på øget biodiversitet samtidig med, at befolkningens muligheder for at få spændende naturoplevelser fremmes.

ISBN 978-87-993841-1-2